

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893. Andra Kammaren. N:o 37.

Onsdagen den 26 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 19 dennes.

§ 2.

Efter föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 6, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande en angående ändring i folkskolelärorepersonalens aflöningsförhållanden väckt motion, blef den af utskottet föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

bankoutskottets utlåtande n:o 12;

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtanden n:is 2 och 3;

lagutskottets utlåtanden och memorial n:is 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56 och 57; samt

Första Kammarens protokollsutdrag n:o 197.

§ 4.

Till behandling företogs härefter lagutskottets utlåtande n:o 46, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till ändrad lydelse af § 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ändrad lydelse af § 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 94, hade herr A. Larson i Slättäng hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af § 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, att för den fastighet, som staten genom expropriation eller köp förvärfvat till

Andra Kammarens Prot. 1893. N:o 37.

Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:t med be-
gåran om för-
slag till än-
drad lydelse
af § 58 i för-
ordningen om
kommunalsty-
relse på lan-
det den 21
mars 1862.
(Forts.)

lägerplats, exercis- eller skjutfält, fyrktal skall med hänsyn till kommunalutskylders utgörande påföras efter det belopp, som, derest bevilling för nämnda fastighet skulle enligt gällande bevillningsförordning utgå, på grund af taxeringsvärdet svarar mot så-
dan bevilling.

Utskottet hemställde emellertid, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr Larson i Slättäng: Herr talman! Jag skall först be att få angifva de skäl, som föranledt mig att framkomma med denna motion.

Som bekant har vid åtskilliga regementens lägerplatsers exercis- och skjutfält år efter år af staten inköpts mycket jord; vid flera af dessa hafva vederbörande myndigheter ansett billighet och rättvisa fordra att betala den skatt till kommunen m. m., som förut varit betald för denna jord.

Enligt den uppgift, som erhållits från arméförvaltningen, har för 2:dra lifgrenadierregementets lägerplats för vägunderhåll, afgift till kyrka och prest samt kommunalskatter och soldat för år 1891 tillsammans betalats 86 kronor,

för Uplands regemente	74 kronor,
„ Vestgötadals „	100 „
„ Kronobergs „	97 „
„ Vestmanlands „	371 „
„ Södra skånska „	234 „

Deremot hafva myndigheterna vid Elfsborgs regemente ej låtit billigheten vara den bestämmande grundsatsen, utan begagnat sig af lagens bokstaf och lagt denna kommunalskatt på socknens invånare för den jord, som staten sig tillegnat. Hela dess jordområde är inköpt, och således har förut betalats kommunalskatt af dess förra egare. Det belopp, som Fristads socken på detta sätt fått betala, i form af kommunalskatt, för statens jord för åren 1877—1890, uppgår till den respektabla summan af 1,444 kronor 59 öre enligt fyrktalslängderna. Jag har därför ansett mig skyldig att fästa Riksdagens uppmärksamhet på dessa oegentligheter.

Utskottet har omfattat motionen med allt möjligt välbehag och tycks intet högre önska än att ändamålet med den vinnes, hvarför jag är mycket tacksam, men skulle vilja hemställa till kammaren, om den icke möjligtvis skulle vilja gå något längre i sin välvilja för motionen, än det ärade utskottet, och tillåta medlens användande för dess framgång, nemligen skrifvelse till Kongl. Maj:t. Enligt den upplysning jag erhållit i civildepartementet, är det nog icke troligt, att de i motionen anmärkta oegentligheter förekomma till ompröfning med anledning af den skrifvelse, som Riksdagen aflät förra året, och som utskottet åberopar.

Det är nu ganska naturligt, att, om staten vid alla dessa

nämnda exercisplatser ej betalt någon kommunalskatt, ropet på rättelse här varit större och lagen i detta syfte för länge sedan varit ändrad; nu resoneras på detta sätt: "de förekomma icke mer än på ett enda ställe, dessa oegentligheter, och hvarför skall lagen ändras för ett enda fall?" Men har då icke en enda kommun rätt till rättvis behandling, äfven om det icke är mer än en enda?

Ang. skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ändrad lydelse af § 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.
(Forts.)

Herr Wester: Jag uppfattade verkligen icke den förre talar-
ren riktigt, huru vida han yrkade bifall till sin motion eller icke,
men jag tyckte mig höra det förra och ber därför att få säga
några ord.

Lagutskottet har afstyrkt motionen på den grund, att under Kongl. Maj:ts pröfning föreligger en Riksdagens skrivelse, deri begäres att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida icke det vore skäl, att de enskilda egendomar, som inköpts eller komma att inköpas till skogbärande mark, måtte åläggas att betala kommunalskatt. Utskottet har ansett, att, då denna fråga komme till behandling, antagligen äfven det af motionären nu påpekade förhållandet skulle tagas i betraktande, och har därför ansett obehöfligt att tillstyrka någon skrivelse, helst förevarande fråga är att betrakta såsom undantagsfall, då, efter hvad jag hört, det icke lär finnas mer än fem eller sex ställen i riket, der jord är inköpt till exercisfält.

Men oafsedt detta formella skäl, torde det väl också kunna vara tvifvel, om, då man ser frågan från saklig synpunkt, Riksdagen bör vidtaga någon åtgärd i det syfte, som är föreslaget. Det förhåller sig nemligen helt olika med enskild jord, som af kronan inköpts till skogbärande mark, och sådan jord, som inköpts till exercisfält, och detta både med hänsyn till staten och kommunen.

Då skogbärande mark gifver eller åtminstone kommer att gifva staten inkomst, kan det vara skäligt, att staten för denna jord betalar kommunalskatt. Deremot bereder den mark, som köpes till exercisfält, icke staten någon inkomst, utan medför tvärtom en utgift, hvadan det icke finnes giltigt skäl att på sådan mark uttaga kommunalskatt. För kommunen åter medför den jord, som inköpes till skogbärande mark, icke någon annan fördel än kommunalskatten, då deremot försäljningen af jord till exercisfält i regeln medför ganska afsevärda indirekta förmåner för kommunen, ty utom det att derigenom beredes kommunens medlemmar tillfälle att till högre pris afsätta sina produkter, uppstå omkring lägerplatser större eller mindre samhällen, hvarigenom i regeln tillflyta kommunalkassan större inkomster än för den till exercisfält försälda jorden. Under sådana förhållanden synes det mig, att man icke kan jemföra de båda olika slags jord, skogbärande mark och exercisfält.

Motionären har såsom enligt hans tanke tungt vägande skäl anført, att den kommun, som han tillhör, genom regementets vägran att betala kommunalutskylder under åren 1877—1890 gått förlustig en summa af 1,444 kronor 59 öre. Detta gör ungefär 100

Ang. skrivelse till Kongl. Maj:t med be-
gäran om förslag till ändrad lydelse af § 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.
(Forts.)

kronor om året, men jag hemställer till herrarne, om icke kommunen genom den ifrågavarande lägerplatsen haft en förmån, betydligt mera värd än 100 kronor om året.

Jag anhåller att få yrka bifall till lagutskottets utlåtande.

Herr Andersson i Högkil: Det kan visserligen vara sant, att den föreliggande frågan icke kan räknas till de stora frågorna, men det är dock säkert, att den icke är betydelselös för de kommuner den gäller. Dessutom är denna fråga alldeles likartad med frågan om kommunalutskylder för kronoparker, om hvilken Riksdagen förlidet år aflät en skrivelse till Kongl. Maj:t. För dessa lägerplatser, exercis- eller skjutfält, om hvilka här är fråga, erläggas kommunalutskylder i vissa fall, men i de flesta fall icke. Alldeles samma förhållande är rådande i afseende på kronoparker. Rörande dessa säger Riksdagen i sin skrivelse till Kongl. Maj:t, "att det uppenbart är af största vikt, att full likformighet i förevarande hänseende vore gällande". Det synes mig som om Riksdagen borde vidhålla samma uppfattning äfven nu.

Utskottet säger i sitt betänkande, att "Kongl. Maj:t icke lär underlåta att, på sätt Riksdagen i merberörda skrivelse antydt, taga frågan i hela dess vidd under ompröfning". För min del är jag likväl af en alldeles motsatt uppfattning; ty jag ber att få erinra, att i den omnämnda skrifvelsen är det endast fråga om kronoparker. Då nu utskottet i alla fall hyser den åsigten, att den förevarande frågan bör komma under Kongl. Maj:ts ompröfning, tycker jag icke utskottet bort motsätta sig en skrivelse. Jag skall därför taga mig friheten yrka afslag å utskottets hemställan, men bifall till följande förslag: att Riksdagen i sin skrivelse anhåller, att Kongl. Maj:t i sammanhang med framläggande af förslag rörande kommunalbeskattning för vissa kronoparker ville för Riksdagen framlägga förslag till lagstadgande, hvarigenom sådana kronan tillhöriga fastigheter, som i motionen afses, må i afseende på skyldighet att erlägga kommunalutskylder likställas med omförmälda kronoparker.

Häruti instämde herrar *Nylander, Gunnar Eriksson, Thermoënius och Romberg.*

Herr Larson i Slättång: Först skall jag be att få instämman i det yrkande, som gjorts af herr Andersson i Högkil, och derefter skall jag be att få besvara en del af herr Westers yttrande. Han påstod, att det skulle vara en stor fördel för en kommun att få ett exercis- eller skjutfält inom kommunen; men att det också finnes åtskilliga olägenheter, som äro dermed förenade, det nämnde han icke något om. Det har hänt, att fattigvården blifvit betungad till följd af sådana lägerplatser, om hvilka här är fråga, och jag tror, att hvad Frista socken beträffar, förekomma der i fattiguppgifterna summor, som man kan misstänka icke skulle funnits, om icke socknen haft Elfsborgs regementes lägerplats inom sitt område. Vidare har regementet företagit öfningar omkring i

socknen, och ehuru det visserligen plägar hålla sig på skogsmarkerna, har det likväl förekommit, att det tagit sig väg öfver åkarrarne. Äfven har man en och annan gång sett en inhägnad trampas ned. Det kan visserligen vara fördelar, men det finnes äfven många olägenheter, äfven andra än dem, som jag nu omnämnt.

*Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t med be-
gäran om förslag till ändrad lydelse af § 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.
(Forts.)*

Herr vice talmannen Danielson: Det är visserligen sant, såsom redan är nämndt, att denna fråga icke har någon så stor betydelse, men jag har dock anledning tro, att denna kammare vill uttala den uppfattningen, att kronan icke kan förvärfva sig mark med bättre rätt, än denna mark hade förut. Ty skulle så få ske, torde betänkliga rubbningar kunna förekomma i vissa förhållanden.

I den ort, jag tillhör, har kronan köpt en del hemman och förvandlat dem till kronoparker. Men då har inträffat, att sedan kronan blifvit egare till egendomen, har kronan icke ansett sig skyldig att hålla stängsel, utan den person, som sålunda fått kronan till granne, har fått hägnadsskyldigheten. Den kongl. förordningen om stängselskyldighet är också i detta fall ganska tve-tydig. Lagutskottet har dock tydligt förklarat och båda kamrarna bifallit den åsigten, att kronan icke kan förvärfva mark med bättre rätt, än förut varit med markens egande förenad. Således är det väl också klart, att om kronan förvärfvar sig jord, bör jorden äfven bära utskylder. Det är endast detta jag velat anföra. Jag anser, att motionären haft fullkomligt rätt i sitt yrkande, och ehuru frågan denna riksdag naturligtvis kommer att falla, emedan Första Kammaren redan bifallit utskottets förslag, tycker jag likväl att denna kammare borde fortfarande häfda den meningen, att kronan icke kan förvärfva jord med bättre rätt, än jorden förut har. Jag kan därför också vara med om det skrifvelseförslag, som här blifvit framställt.

Herr *Halvar Eriksson* instämde häruti.

Herr Nilsson i Skärhus yttrade: För min del kan jag icke annat än på det lifligaste instämma med motionären i hans yrkande, att staten bör utgöra kommunalutskylder för den mark, den förvärfvat. Af herr vice talmannen har här påpekats frågan om hägnadsskyldighet, men jag känner fall, då staten icke blott uraktlåtit denna skyldighet, utan uraktlåtit all betalning af kommunalutskylder, och det var af den anledningen, som jag i föl framkom med min motion rörande kronoparker. Både lagutskottet och kamrarna voro enhälligt af den åsigten, att staten borde betala kommunalutskylden för sådana kronoparker, som bildats af i mantal satt jord, och en skrifvelse afläts till Kongl. Maj:t i det syftet, men ändå har ingenting hörts från Kongl. Maj:t rörande denna sak. Jag har mig bekant, att utlåtande i detta fall inforrats från Kongl. Maj:ts befallningshafvande, från jägmästare, kronojägare och kronofogdar m. fl., liksom om desse herrar skulle hafva bättre reda på saken än lagutskottet och Riksdagen, äfven om

Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:t med be-
gäran om för-
slag till än-
drad lydelse
af § 58 i för-
ordningen om
kommunalsty-
relse på lan-
det den 21
mars 1862.
(Forts.)

någon af dem suttit i lagutskottet och der ej kunnat visa något skäl för afslag. En landshöfding, som sitter i Första Kammaren, skall — om jag icke blifvit felaktigt underrättad — hafva sagt, att han framlagt sådana skäl för afslag å förslaget, att aldrig staten skulle komma att betala utskylder för de egendomar, den inköpt och förvandlat till kronoparker. Men denne landshöfding har likväl i kammaren icke nämnt ett ord om denna sak. Jag kan icke neka till, att jag tycker att detta är förvånande. Orsaken härtill torde sökas deri, att inom kamrarna hade det varit lätt att vederlägga den ärade landshöfdingen, men så blir ej förhållandet, då han endast kommer med ett yttrande, som ingår till Kongl. Maj:t. Då jag icke har någon i denna kammare att vända mig mot, emedan denna kammare *enhälligt* tillstyrkt min motion, kan jag därför icke göra annat än instämma i yrkandet på en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Den torde väl icke hafva så mycket att betyda, emedan frågan lär vara fallen i Första Kammaren. Men jag anser, att denna kammare bör vidhålla sin förra åsigt, att staten skall betala kommunalutskylder för den mark, den genom köp eller på annat sätt förvärfvat sig.

Jag hoppas, att rättelse snart måtte från Kongl. Maj:ts sida komma att ske.

Herr Erickson i Bjersby: Jag har icke deltagit i behandlingen af den förevarande frågan i utskottet. Om jag gjort det, skulle jag hafva yrkat, att utskottet skulle föreslagit någon åtgärd, som kunnat främja det med motionen afsedda ändamålet. I likhet med en föregående talare är jag nemligen öfvertygad om, att Kongl. Maj:t icke kommer att taga den fråga, som nu föreligger, under ompröfning i sammanhang med förra årets skrifvelse angående kronoparker, med mindre än något uttalande derom från Riksdagens sida kommer till Kongl. Maj:t.

Det har här talats om, att stora fördelar för de angränsande kommunerna skulle vara förenade med de ifrågavarande lägerplatserna. Det erkänner jag visserligen, men jag tror, att vi äfven böra taga olägenheterna af desamma i betraktande. Och slutligen vill jag erinra derom, att om också icke hittills sådana jordafsöndringar som de, om hvilka här är fråga, så ofta skett, de dock af skäl, som kammaren väl känner och jag därför icke behöfver nämna, hädanefter torde komma att ega rum i ganska stor utsträckning, hvarför det torde vara på tid, att kammaren uttalar sig för ett lagstadgande i den riktning, motionären önskar. Jag yrkar därför bifall till det förslag, herr Andersson i Högkil framställt.

Herr Zotterman: I den motion, som nu föreligger, framhålls visserligen endast ett förhållande, som rör landsorten, men jag känner mig dock manad att begagna mig af tillfället att förklara, att förhållandet är enabanda i afseende på städerna. Jag känner till städer, der staten köpt fastigheter, från hvilka förut ingått kommunalskatt, men så snart staten köpt fastigheterna, har

skatten upphört. Ehuru frågan, i hvad den rör städerna, nu icke här föreligger, har jag likväl anledning att tro, att också den frågan skulle kunna komma under behandling, i fall en skrifvelse till Kongl. Maj:t komme till stånd, och jag skall därför be att få instämma med herr Andersson i Högkil i hans yrkande.

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ändrad lydelse af § 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll det af herr Andersson i Högkil under öfverläggningen framställda förslag.

§ 5.

I ordningen förekom härnäst lagutskottets utlåtande n:o 47, i anledning af väckta motioner om lagstiftning angående invallning.

Om lagstiftning angående invallning.

Med föranledande af ifrågavarande motioner, afgifna, den ena inom Första Kammaren, n:o 8, af herr grefve *Wachtmeister*, och den andra inom Andra Kammaren, n:o 126, af herr *Arnoldsson*, hemställde utskottet, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag rörande invallning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de stadganden i ämnet, som finnas meddelade i nya lagberedningens den 20 december 1877 afgifna förslag till förordning angående torrläggning af jord.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herr *Annerstedt*, hvilken yttrat:

Under återopande af de skäl, som af högsta domstolens flesta ledamöter blifvit den 24 januari 1879 anförda vid granskningen af nya lagberedningens förslag angående bland annat det ämne, hvarom nu är fråga, och då enligt min uppfattning erfarenheten jemväl under den tid, som förflutit sedan nämnda granskning egt rum, ådagalagt, att framgången af invallningsföretag är så osäker och i så hög grad beroende på noggrannheten vid arbetets utförande och underhåll, att det med allt skäl torde böra lemnas åt den frivilliga öfverenskommelsen att bringa dylika gemensamma företag till stånd, anser jag, att utskottet bort afstyrka bifall till motionerna; och hade i denna reservation instämt, bland andra, herr *Lindgren*.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr *Lindgren*: Herr talman! Då jag reserverat mig mot det nu föredragna betänkandet, beder jag att få något fullständigare än hvad reservationen innehåller redogöra för mina skäl. För att göra detta måste jag upprepa en del af hvad som finnes anfördt i betänkandet.

När nya lagberedningen framlade förslag till nu gällande lag om dikning och annan afledning af vatten, hade pluraliteten inom

Om lagstiftning angående invallning.
(Forts.)

nya lagberedningen föreslagit jemväl sådana stadganden om invallning, som af motionärerna nu påyrkas, men vid granskning af förslaget i högsta domstolen funno de flesta ledamöterna, att dessa stadganden borde uteslutas, och yttrade derom: "att en utsträckning af tvångsrätt i fråga om torrlägningsföretagen, till fördel för enskilda intressen, utöfver hvad gällande lag medgäfvde, icke syntes hvarken ur synpunkten af jordbrukets befrämjande behöflig eller från rättslig synpunkt antaglig. Hvad särskildt anginge invallningsföretagen, vore ock dessa företags framgång i hög grad beroende på det omsorgsfulla och noggranna verkställandet och underhållet af alla de anstalter, som för vattnets afhållande och bortledning vore af nöden, hvadan det med allt skäl borde lemna åt den frivilliga öfverenskommelsen att bringa dylika gemensamma företag till stånd. Icke heller syntes det för jordbrukets utveckling i allmänhet inom vårt land vara af någon vigt, att invallningsföretag skulle kunna genom tvång åvägbringas, då dessa företag endast på ett mera inskränkt antal ställen låte sig genomföras".

Med anledning af dessa och andra anmärkningar ingaf sedermera nya lagberedningen en promemoria till chefen för justitiedepartementet, deri lagberedningen sökte resonera bort de skäl som blifvit anförda mot förslaget, särskildt i den delen, som rörde invallning, men dervid slutar dock nya lagberedningen med följande ord: "I fråga om invallningarna vid hafvet medgifves, att samma giltiga skäl för förslaget icke förefinnas som för invallning vid våra så talrika vattendrag".

Således måste samma personer, som uppgjort förslaget, göra detta medgifvande. Jag nämner särskildt detta förhållande därför, att begge motionerna just afse och tala om invallning vid hafvet.

Emellertid ansåg chefen för justitiedepartementet på de skäl, som finnas anförda i betänkandet, att de af nya lagberedningen föreslagna stadgandena om invallning borde utgå, och, så vidt jag kunnat finna, uttalades ej heller i Riksdagen, då den s. k. dikningslagen der behandlades, något behof af de sålunda uteslutna bestämmelserna.

Alla vattenafledningsföretag äro väl mer eller mindre vanskliga att beräkna, men svårast i det afseendet äro ovedersägligen så kallade invallningsföretag, ty det går väl för sig att bestämma kostnaderna för sjelfva invallningen, men vid underhållet af densamma kunna ju en sådan mängd oförutsedda svårigheter uppstå, att det till sist blifver ganska ovisst, om deltagarne haft någon egentlig fördel af företaget; och vid sådant förhållande synes det mig vara väl hårdt att genom lagstiftning tvinga någon att på ett eller annat sätt deltaga deri. Som bevis härför beder jag att få erinra om herr Jönssons i Gammalstorp motion till innevarande Riksdag om afskrifning af emellan 15 och 16 tusen kronor, återstoden af ett lån till Vesans odlingsbolag. För snart 30 år sedan kom detta bolag till stånd. Kostnaden för företagets utförande var beräknad till något öfver 86,000 kronor, men nu mera hafva de utgifter, som delegarne i bolaget fått vidkännas, uppgått till mer än dubbla beloppet, men fördelen varit så godt som ingen.

Nu säges det visserligen, att på den tiden hade man ingen erfarenhet uti ifrågavarande afseende, och kunskapen om huru dylika arbeten skulle utföras var ej så utvecklade som nu, men jag har just i dagarne hört berättas, att vid ett stort invallningsföretag i södra delen af landet, hvilket blifvit utfördt efter alla konstens regler, vallen för kort tid sedan genombröts och den torrlagda marken öfversvämmades af den påträngande vattenmassan.

Af hvad jag nu har anfört torde framgå, att jag anser att varsamhet bör iakttagas, när man vill lagstadga ett tvång sådant som nu är i fråga, och att jag anser, att det bör bero på frivilligheten att uppoffra vare sig mark eller penningar i ett sådant företag.

Herr talman, jag yrkar afslag å utskottets förslag och bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Falk* och *Olsson* i Ornakärr.

Herr *Arnoldsson* yttrade: Herr talman, mine herrar! Den historik öfver frågans gång, som den föregående ärade talaren nyss uppdrog, är nog riktig, och jag skall därför icke upptaga kammarens tid med att återgifva densamma. Jag tror, att de betänkligheter, som den föregående talaren anfört mot ett bifall till utskottets förslag, äro till ganska stor del öfverdrifna. Vi veta en och hvar, att vi jordbrukare ofta få underkasta oss mångfaldiga företag, som äro förenade med risk. Men genom att man så småningom arbetar sig fram i en sak, får man erfarenhet och kunskap i densamma och kommer slutligen till ett lyckligt resultat. Så tror jag, att förhållandena äfven komma att gestalta sig i afseende på frågan om invallning.

Invallning är visserligen ett ganska nytt företag i vårt land, men icke nytt i många andra länder. Jag tror, att de landtbruksingenjörer, som numera utexamineras, hafva inhemtat sådana kunskaper och sådan erfarenhet i dessa saker, att vi med trygghet kunna lita på, att de planer och beräkningar, som de uppgöra för ett invallningsföretag, skola kunna med lycka och framgång utföras.

Den föregående ärade talaren sade, att sådana företag som invallning borde åstadkommas genom frivillig, öfverenskommelse, enär det vore hårdt att åläggas att mot sin vilja gå in i ett sådant företag. Ja, detta är alldeles riktigt, och den föreslagna lagen lägger ju icke hinder i vägen för en frivillig öfverenskommelse. Det är nog bäst, att sådant sker genom frivillig öfverenskommelse, der det låter sig göra, men å andra sidan bör man tänka sig, att det äfven vore hårdt för de delegare, som vilja gå in i ett sådant företag, att icke med säkerhet kunna beräkna, när företaget skall komma till stånd, och att icke med laglig rätt få ett sådant arbete utfördt. Jag vet ett exempel på, att ett ganska stort invallningsföretag skulle hafva kommit till stånd, men i följd deraf, att ett par delegare lade sig mot detsamma och man icke hade lagligt skydd för att kunna åstadkomma företaget, blef det ingenting af. Förhållandet var nemligen, att det icke endast var

Om lagstiftning angående invallning.
(Forts.)

Om lagstiftning angående invallning.
(Forts.)

fråga om att torrlägga den jord, som å ytan vore öfversvämmad af vatten, tidtals af hafsvatten, utan äfven den redan odlade åkerjorden, som vore så lågt belägen, att den icke kunde fullständigt afdikas. Nu vet hvarje jordbrukare, huru nödvändigt det är, om åkerjorden skall fullständigt kunna kultiveras, så att man skall kunna taga fullständig skörd af densamma, att den då fullständigt bör grunddikas. Så kunde icke ske här, därför att åkerjorden var belägen mycket lågt. Hade man då kunnat få till stånd ett invallningsföretag och kunnat få dit ett uppfodringsverk för att få vattnet bort, då hade äfven åkerjorden blifvit förbättrad.

Den föregående talaren nämnde äfven att, så vidt han visste, hade något uttalande inom Riksdagen angående lag om invallning förut icke gjorts. Detta är nog riktigt, enär det vid riksdagen icke varit före något förslag till lagstiftning i detta ämne. Nya lagberedningens förslag angående torrläggning af jord, som år 1877 till Kongl. Maj:t afgafs, inrymde visserligen bestämmelser om invallning, men då Kongl. Maj:t beslöt att till Riksdagen aflåta proposition i anledning af nämnda lagförslag, uteslötos derur stadgandena om invallning. Nu är det min och medmotionärens önskan att just få ett uttalande till stånd i denna fråga från Riksdagens sida.

Hvad beträffar det tvång, som skulle åläggas de delegare, som icke godvilligt ville vara med om sådana företag, som här är fråga om, så skulle detta tvång, enligt det lagförslag vi framlagt, icke blifva så strängt, som det är i lagen om dikning, utan här skulle tvånget gälla endast under 20 års tid. Derefter skulle jorden återgå till sin egare, och det skulle bero på ny öfverenskommelse hvar tionde år, om jordegaren vill fortsätta med invallningsföretaget eller ej. Framför allt skulle det aldrig komma i fråga ett sådant tvång, som den föregående talaren omnämnde, eller att man skulle tvinga personer att med penningar deltaga i ett företag, som de icke ville vara med om, utan det tvång, som kunde komma att åläggas dem, skulle bestå deri, att de skulle släppa till en viss del af den jord, som skulle torrläggas, och detta endast under tjugu års tid.

Så berörde den föregående talaren och jämförde med hit-hörande förhållanden det sorgligt i åminnelsevarande Vesans-bolaget. Det är nog riktigt, att Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag var ett misslyckadt företag, men jag tror, att vi här inom Riksdagen blifvit upplysta om anledningen, hvarför detta företag misslyckades. Det berodde på okunnighet hos vederbörande och framför allt på missräkningar. Jag tror, såsom jag nyss nämnt, att man med bestämdhet kan antaga, att våra nuvarande fackmän icke skola göra sig skyldiga till sådana missgrepp som dem, hvilka begingos vid Vesan-företaget, så att jämförelsen med detta företag icke här gerna kan komma i fråga. Så nämnde samme talare ett exempel på, att en vall blifvit genombruten, och vattnet i följd deraf strömmat in på den torrlagda marken. Ja, sådant kan inträffa i alla tider. Det finnes icke någon möjlighet att så anlägga en sådan vall, att den icke i något fall kan komma att

genombrytas. Men därför är icke företaget misslyckadt, utan man får i sådant fall försöka att reparera vallen, och så får saken vara hjälpt. Man får väl icke för en sådan saks skull uppgifva försöket att åstadkomma en lag i den antydda riktningen.

Om lagstiftning angående invallning.
(Forts.)

Då jag nu tagit mig friheten att i min motion upptaga det förslag till lag om invallning, som af nya lagberedningen utarbetats och ingifvits till Kongl. Maj:t, men som Kongl. Maj:t icke ansett sig böra för Riksdagen framlägga, så har jag hufvudsakligen gjort detta därför, att Riksdagen skulle hafva någon upplysning att gå efter vid sitt uttalande i ämnet. Lagutskottet har emellertid icke funnit anledning att tillstyrka min motions antagande i detta skick, utan har i stället tillstyrkt Riksdagen att aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lag rörande invallning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de stadganden i ämnet, som finnas meddelade i nya lagberedningens den 20 december 1877 afgifna förslag till förordning angående torrläggning af jord. Och dermed får jag finna mig belåten.

Jag anhåller för den skull om bifall till utskottets förslag.

Herr Bruzelius: Herr talman, mine herrar! Det är icke underligt, att en viss tvekan förspörjes, då det gäller att i lagstiftningen införa bestämmelser, som kunna anses i större eller mindre mån göra intrång i den enskilda eganderätten. Men huru oförkränkt eganderätten än bör hållas, så torde det likväl få medgifvas, att eganderätten särskildt till jorden ej bör vara så af lagen omgärdad, att icke denna rätt måste vara underkastad vissa modifikationer.

Det har sedan gammalt varit erkänt, att denna rätt måste vika, då ett *allmänt* behof förefinnes, som icke kan fyllas, utan att den enskilda egendomen tages i anspråk. Man erinre sig t. ex. expropriationsrätten.

Huru detta behof skall vara beskaffadt, för att berättiga till ett dylikt tvång gent emot den enskilde, har vid olika tider varit olika bestämdt, allt efter den vid hvarje tid gällande uppfattning, men så mycket är visst, att i vår tid detta behof icke blifvit fattadt så inskränkt, som skulle det endast afse staten. Utvecklingen af vissa näringsgrenar har jemväl erkänts utgöra ett behof af den betydenhet, att det ansetts rättfärdiga temligen långt gående ingrepp i den enskilda eganderätten. I detta afseende behöfver jag endast påminna om gällande lagstiftning angående skifte af jord, om afledning af vatten m. m.

Nu har det från motståndare till motionerna sagts, att, om också utvecklingen af en viss näringsgren under särskilda förhållanden kan såsom ett allmänt behof betraktas, man dock måste fordra, att den åtgärd till näringsens upphjelpande, man söker framtvinga, undanrödjer ett missförhållande, som utgör ett hinder för utvecklingen af näringen i dess helhet. Ja! hvad menas då med ett dylikt missförhållande? Att den egoblandning, som skall undanröddjas genom skiftesförrättningarna är ett sådant, torde utan vidare med-

Om lagstiftning angående invallning.
(Forts.)

gifvas, men lagstiftningen har äfven som sådant redan erkänt den vattendränkta beskaffenheten af jord, som genom vattnets afledning kan göras odlingsbar. Då sålunda lagstiftningen redan erkänt torrläggning af odlingsbar jord vara ett intresse af den betydelse, att en viss tvångsrätt i lag medgifvits för dess befordrande, samt det just är sådan torrläggning, som åsyftas med ej mindre vattenafledning i egentlig mening än äfven med den s. k. invallningen, kan jag icke finna annat, än att tvångsrätt till invallning grundar sig på alldeles samma princip, som föranledt medgifvande af tvångsrätt till vattenafledning. Det är således nu icke fråga om införande af en till principen ny tvångsrätt, utan endast om en utsträckt tillämpning af en principiellt redan medgifven sådan rätt.

Om man då frågar sig, hvarför lagstiftningen hittills icke medgifvit tvångsrätt vid invallningsföretag, har det hufvudsakliga skälet varit det, att, medan vid en sjösänkning torrläggningen är fullbordad vid arbetets slut, vid en invallning deremot fordras något mera, nemligen att de verkställda arbetena framgent på det noggrannaste vårdas och underhållas, äfvensom att pumpverken hållas i behörigt stånd. Försummas detta, omintetgöres resultatet af det en gång verkställda arbetet. Man har ansett, att om också en jordegare borde kunna tvingas deltaga i utförandet af ett arbete, som göres en gång för alla, han likväl icke skulle kunna tvångsvis förpligtas att deltaga i ett företag, som för sitt bestånd förutsätter årligen återkommande underhållsarbeten. För min del vågar jag dock tro, att denna åtskillnad icke är af någon större betydelse.

Om ett vattenafledningsföretag kommer till stånd mot en jordegares vilja, har han, som bekant, rätt att välja mellan två alternativ. Han kan nemligen antingen deltaga i företaget, i hvilken händelse han ikläder sig mer eller mindre dryga utgifter och utsätter sig för risken, att dessa äro bortkastade, om företaget misslyckas, eller ock kan han undandraga sig att i företaget deltaga, i hvilket senare fall han är pliktig afstå så mycket jord, som svarar mot den vunna båtnaden. Enligt nya lagberedningens för flera år sedan afgifna förslag i ämnet skulle äfven vid invallningsföretag ett analogt förhållande inträda. Om i laga ordning fråga väckes om torrläggning af jord medelst invallning, har en jordegare, som eger del i den vattendränkta marken, rätt att afgöra, om han vill deltaga i företaget eller icke. Han har således att öfverväga, om han vill underkasta sig den risk, som alltid i större eller mindre mån är förenad med ett sådant företag. Denna risk är här vid lag tvåfaldig. Arbetet kan felaktigt planläggas, så att utförandet misslyckas. Eller ock kan ett lyckligt fullbordadt arbete genom bristande underhåll eller felaktig skötsel af vattenuppfodringsverken vanvårdas, så att det en gång vunna resultatet omintetgöres. Äfven under medgifvande, att ett invallningsföretag, tekniskt taget, är ett svårare företag än en vanlig sjösänkning, tror jag dock, att de vid våra tekniska läroverk utbildade väg- och vattenbyggnadstjenstemän och landtbruksingenjörer äro fullt

kompetente att utarbета betryggande plan för ett sådant arbete och jemväl att sätta planen i verket. Ett dylikt arbete förutsätter en grundlig insigt i vetenskapen om nederbörds- och afdunstningsförhållandena. Men just denna vetenskap har under den tid, som förflutit, sedan nya lagberedningen afgaf sitt förslag i ämnet, gjort stora framsteg. Jag vet, att man kan anföra ett och annat exempel på misslyckade invallningsföretag, men dessa hafva kommit till utförande under tider, då insigterna i hithörande vetenskaper ännu voro ganska ofullkomliga.

Motionärernas förslag förutsätter, att invallningen kommer till stånd på sådant sätt, att *en* delegare utför arbetet och sedan underhåller detsamma, medan öfrige delegare endast deltaga i företaget sålunda, att de under hvar och ett af de närmaste tjugu åren belägga en tjugonedel af anläggningskostnaden jemte på dem belöpande anpart i driftkostnad och underhåll. Vidare innehåller förslaget åtskilliga garantier till betryggande deraf, att den, som gjort invallningen, fullgör sina åligganden. Härom innehåller 18 § detaljerade stadganden.

Det har anmärkts, att det skulle möta svårighet för vederbörande delegare att i förekommande fall åstadkomma tillräcklig bevisning om beloppet af den lidna skadan. Äfven om så skulle vara, torde denna anmärkning icke vara af synnerligt stor praktisk betydelse. I de flesta fall torde det nemligen komma att gå så till, att de personer, som deltaga i ett invallningsföretag, för ändamålet bilda ett bolag. Om invallningsföretaget blifvit bragt till lyckligt utförande, och den vattendränkta marken blifvit torrlagd, tror jag, att man kan vara förvissad om, att detta bolag träffar sådana anstalter, att invallningen hålles i behörigt stånd.

Nu kan det emellertid hända, att en af de intresserade jordegarne hyser misstroende till företaget och af detta eller af andra skäl icke vill deltaga deri. Då kan han icke tvingas dertill, men han blir i stället förpligtad att af den förbättrade jorden afstå så mycket, som mot båtnaden svarar. Denna förpligtelse är analog med den, som eger rum vid sjösänkingsföretag, med den betydliga olikhet likväl att, medan vid sjösänkingsföretag jorden afstås *för beständigt*, vid invallningsföretag afstås endast tjugu års *besittningsrätt* till jorden. Om efter de tjugu årens förlopp invallningsföretaget öfvergifves, återfaller jorden i det skick, hvori den finnes, till jordegaren; vidmagthålles åter invallningen, har jordegaren å nyo rätt att bestämma sig, huru vida han vill, hvarje gång för en period af tio år, deltaga i företaget.

På grund af hvad jag nu anfört, tror jag, att man tryggt kan säga, att det ingrepp i eganderätten, som föranledes af den för ett invallningsföretag erforderliga tvångsrätten, är mindre än det, som vid sjösänkingsföretag eger rum.

Af justitieministerns yttrande till statsrådsprotokollet den 24 januari 1879 framgår, att det egentliga skälet, hvarför frågan om lagstiftning angående invallning då undansköts, var det, att behovet af denna hittills för vår lagstiftning främmande tvångsrätt icke då ansågs vara tillräckligt ådagalagd. Man kan emellertid

Om lagstiftning angående invallning.
(Forts.)

Om lagstiftning angående invallning.
(Forts.)

fråga: är detta behof nu fulltygadt? Det är sant, att i de flesta trakter af vårt land tillfällena till torrläggning af jord genom sjösänkning äro talrikare än tillfällena till invallning, men i vissa delar af vårt land är förhållandet omvänt. I Blekinge t. ex. kan odlingsbar jord endast i ringa utsträckning vinnas genom sjösänkning, hvaremot derstädes ganska betydliga arealer jord skulle kunna vinnas, om utväg bereddes att få invallningsföretag till stånd. Motionärerna hafva i sina motioner erinrat härom på ett sätt, som borde vara öfvertygande.

På dessa samt på de af utskottet i öfrigt anförda skäl tager jag mig, herr talman, friheten yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lovén* och *Rydberg* instämde häruti.

Herr *Bergendahl*: Herr talman, mine herrar! Sedan jag begärde ordet, har den förevarande frågan på ett så uttömmande sätt behandlats af motionären och den föregående talaren, att jag ej har något att tillägga. Men på grund af den personliga erfarenhet jag eger i det föreliggande ämnet skall jag likväl be att få yttra några ord.

Hvad dessa invallningar beträffar, vill jag fästa uppmärksamheten på, att den jord, som genom dessa företag kultiveras och fruktbar göres, i allmänhet är af yppersta beskaffenhet.

Hvad nu vidkommer svårigheten att lyckas åstadkomma sådana företag till följd af de hinder, som kunna möta från andra jordägare, har jag i detta afseende personlig erfarenhet från den församling jag tillhör, der ett dylikt företag, omfattande cirka 800 tunnland jord, kommit till stånd. Hela denna areal egdes af en person, så när som på 15 tunnland. Dessa 15 tunnland lyckades det visserligen att få inköpa, om ock till ett oskäligt högt pris. I detta fall lyckades det, men man kan lätt tänka sig, att vid andra företag priset ställer sig ännu högre, ja, så högt, att hela företaget ej kan komma till stånd, till skada för orten och till skada för hela landet.

Jag vill till fullo instämma med så väl motionären som den föregående talaren och yrka bifall till skrifvelseförslaget.

Herr *J. H. G. Fredholm*: Herr talman! Det vill synas mig, som om den lagstiftning, hvilken nu är ifrågasatt, vore af synnerligen allvarlig beskaffenhet — så allvarlig, att densamma icke synes mig tillräckligt motiverad af det behof af en dylik lagstiftning, som inom landet kan förefinnas. Det kan ju visserligen vara sant, att, på sätt motionärerna framhållit, det på ett par ställen i Blekinge visat sig önskvärdt att kunna bereda odlingsbar mark genom invallning, och att hinder härför visat sig uppstå genom att mindre jordegare hafva satt sig emot ett dylikt företag. Men äfven om så är förhållandet, bör man besinna, att denna lag, om den antages, skall gälla för hela riket, och man har icke undersökt, hvilken effekt i andra delar af landet en sådan lagstiftning kan åstadkomma.

Det är stor skilnad mellan denna lagstiftning och lagstiftningen rörande afdikning. Det torde vara öfverflödigt att nämna, att det knappt finnes ett enda invallningsföretag i vårt land, som varit af någon afsevärd vigt i jemförelse med våra afdikningsföretag.

Om lagstiftning angående invallning.
(Forts.)

Dessutom tillkommer den omständigheten, att det icke är möjligt att åstadkomma någon afdikning, som icke rör hela gemenskapen. Vare sig man vill deltaga i ett afdikningsföretag eller icke, kan det därför icke undvikas, att alla skola hafva nytta af detsamma. Derför kan det också vara lämpligt, att lagen i detta fall stadgar, att alla, som kunna hafva förmån deraf, skola deltaga i kostnaderna. Men det är icke alldeles samma förhållande i afseende å invallningar, ty i många fall låter det sig mycket väl göra att utestänga den, som icke vill deltaga i kostnaderna för invallningsföretaget, från de derigenom uppkommande fördelarne. Det är sålunda icke under alla förhållanden nödvändigt, att alla, som skulle kunna hafva nytta af ett dylikt företag, också deltaga deri, utan man kan ibland låta dem stå utanför företaget. Dessa olika förhållanden måste naturligtvis betinga väsentliga skilnader i lagstiftningen.

Men det är derjemte en annan grundväsentlig skilnad mellan afdiknings- och invallningsföretag. Vid afdikningsföretag gäller det ett kapitalutlägg *en gång för alla*, d. v. s. om jag icke räknar med sådana mindre utgifter, som för underhåll af afloppet och dylikt, och jag kan sålunda på förhand beräkna, huru stora kostnaderna för mig skola blifva, samt vara säker på, att dessa kostnader skola till fullo motvägas af det ökade värde, som min jord får genom afdikningen. Derför kan det just icke heller från lagstiftarens sida anses böra möta några stora betänkligheter att tvinga personer, hvilka icke *vilja* deltaga i företaget, att bära den på dem belöpande andelen af kostnaderna, då de ovilkorligen få en fördel genom afdikningen.

Fördelarne öfverstiga i alla fall, såsom sagdt, de kostnader, som man ålägger dem. Men vid invallningsföretag gäller det icke blott ett kapitalutlägg *en gång för alla*, utan afven en ständig underhållskostnad, och denna kostnad, som man vill ålägga den enskilde mannen, kommer att allt framgent hvila på hans heman såsom en skatt eller pålaga. I lagförslaget säges visserligen, att han blott skall under tjugu år gälda sin andel i underhållskostnaden, men detta är i alla fall en mycket lång tid. Dertill kommer också, att ett invallningsföretag är ett industriellt företag, som måste såsom ett sådant väl handhavas under hela tiden, och huru skall en delegare kunna öfvervaka och utöfva inflytande på, att företaget skötes på ett sådant sätt, att han deraf får den ekonomiska vinst, som man förutsagt och han påräknat?

Vidare har det framhållits, att sedan högsta domstolen afstyrkt det lagförslag som nu å nyo är i fråga, skulle några särskilda omständigheter hafva inträffat, hvilka skulle göra förslaget mera antagligt än det förut var. Tekniken och vetenskaperna skulle hafva utbildat sig så, att man numera vore tryggad för misstag i detta afseende. Jag vill nu icke inlåta mig på en kritik

Om lagstiftning angående invallning.
(Forts.)

af denna sak, men så mycket tror jag mig veta och kunna påstå, att i vår offentliga litteratur icke finnes någon borgen för ett dylikt antagande. De ökade kunskaper i detta hänseende, hvarpå utskottet bygger sin tillstyrkan, måtte, om de förefinnas, icke vara lätt tillgängliga, ty som sagdt i den offentliga litteraturen finner man dem icke.

Jag vill med detta icke hafva påstått, att det icke kan gifvas tillfällen, då det kunde vara önskligt att kunna med lagens magt förmå en person, om icke just att deltaga i, så åtminstone att icke lägga absolut hinder i vägen för ett dylikt företag. Men det synes mig i alla fall, som om detta lagförslag i detta hänseende icke vore så noga genomtänkt. I tillämpningen skulle det därför kunna medföra ganska svåra ekonomiska förvecklingar för en hel del personer, och säkerheten för att dessa företag alltid skola lyckas är visserligen icke höjd öfver allt tvifvel. För öfrigt spela dessa invallningsföretag ur nationalekonomisk synpunkt en jämförelsevis ganska obetydlig rol i vårt land, och jag tror sålunda icke, att den åsigt, som utskottet hyser, kan vara fullt gällande, nemligen den, att en lagstiftning i förevarande ämne är af något kämbart behof påkallad.

På grund af hvad jag nu tagit mig friheten anföra, skall jag anhålla att få förena mig i yrkandet på bifall till reservationen och yrkar sålunda afslag på utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Ekströmer, Åkerlund, Mallmin* och *Larsson* från Upsala.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till herr Annerstedts vid utlåtandet fogade reservation; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller lagutskottets hemställan i utlåtandet n:o 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å nämnda hemställan, bifallit herr Annerstedts vid utlåtandet fogade reservation.

Omröstningen visade 78 ja, men 118 nej; och hade kammaren alltså, med afslag å utskottets hemställan, bifallit herr Annerstedts vid utlåtandet fogade reservation.

§ 6.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 63, angående *Ang. beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar.*

Kongl. Maj:t hade i proposition af den 10 december 1892 föreslagit Riksdagen medgifva, att Kongl. Maj:t finge, der så pröfvades lämpligt, berättiga kommuner, enskilda personer eller bolag, hvilka intill början af 1894 års lagtima riksdag kunde undfå Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd att inom riket anlägga jernväg, att, ehvad de för sådant ändamål undfinge statsbidrag eller icke, *dels* erhålla upplåtelse af den för jernvägsanläggningen erforderliga, kronan tillhöriga jord utan annan kostnad än att, hvad anginge boställs-jord eller annan åt enskild person med åborätt eller annorledes upplåten kronojord, ersättning derfor lemnades i enlighet med hvad kongl. förordningen den 14 april 1866 i sådant afseende stadgade, *dels ock* kostnadsfritt begagna för anläggningen sådana å kronans egor belägna kalk- och stenbrott jemte grustäppter, som kunde vara disponibla.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 159, hade deremot herr *A. Hedin* hemställt, att Riksdagen icke måtte bifalla nämnda proposition.

Utskottet hemställde i föreliggande utlåtande:

att Riksdagen, med afslag å herr *A. Hedins* ofvan omförmälda motion, måtte bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herr *Jonsson* i Hof.

I fråga härom anförde:

Herr *Jonsson* i Hof: Herr talman, mine herrar! Såsom kammaren torde finna, har jag antecknat mig som reservant i denna fråga, och jag har gjort detta dels på grund af sjelfva det slut, hvartill utskottet kommit, och dels på grund af de motiv, det haft för detta sitt slut. Frågan gäller, som hvar och en finner, att antingen Riksdagen generelt, nu som förut skall meddela rätt åt Kongl. Maj:t att upplåta mark för jernvägsanläggningar utaf kronans olika områden, eller också, såsom motionären har velat, att Kongl. Maj:t skulle komma in till Riksdagen med en uppräknig och framställning om, till hvilka jernvägsanläggningar för det löpande året sådan mark kunde komma i fråga att upplåtas. Utskottet har nu varit mycket rädd för, att denna pröfningsrätt i vidsträcktare grad än för närvarande skulle bibehållas kvar för Riksdagens räkning, och har sökt angifva åtskilliga skäl för denna sin mening. Det framhåller t. ex., att det alltid kan gifvas fall, när en jernväg ungefär lika fördelaktigt kan anläggas, utan

Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)

att det behöfver tagas i anspråk mark, som tillhör staten; och i sådana fall vore naturligtvis Riksdagens pröfningsrätt illusorisk och hade ingen betydelse. Så säger utskottet vidare, att det gifves fall, der utan stor olägenhet en jernvägssträckning skulle kunna undvika kronans mark, fast det kunde blifva något dyrare eller så der, men för att icke behöfva underkasta sig Riksdagens pröfningsrätt, skulle man föredraga att bygga litet längre och litet dyrare bana, än om Riksdagen skulle pröfva saken och af någon anledning icke medgifva den här upplåtelsen af mark.

Först och främst synes det mig, att utskottets förutsättningar för de fall, jag här har refererat, måste helt och hållet hvila derpå, att Riksdagen är i saknad utaf ett sundt omdöme i sådana fall. Ty är det så, att en jernväg kan anläggas, utan att statens mark tages i anspråk, så lär man väl svårligen kunna förutsätta, om det begäres att upplåtelse af statens mark för samma ändamål skall ske för att få sträckningen litet bättre eller anläggningen litet billigare, att Riksdagen i sådant fall skulle komma att vägra en sådan upplåtelse; och det skulle ju ingenting tjena till, emedan det vore klart att jernvägen i alla fall komme till stånd, så att farhågan i det afseendet synes mig alldeles icke berättigad.

Så säger man vidare, att fall kunna tänkas, der en ifrågasatt anläggning af en ny bana kommer i kollision med intressena i en redan befintlig jernväg, och att således inom Riksdagen stridigheter skulle komma att uppstå i den rigtningen, att konkurrens-hänsyn skulle kunna slå i hjel en eljest allmännyttig och berättigad bansträckning, som behöfde taga statens mark i anspråk för sitt ändamål. — Ja, det synes mig återigen hvila på alldeles samma förutsättning, nemligen att Riksdagens ledamöter hafva ett så dåligt omdöme eller en så dålig karakter, att ledamöterna skola låta inverka på sig af sådana der hänsyn, som vissa privata intressen inom kammaren skulle kunna hafva, och att således en sund pröfning och ett rättvist beslut icke gerna kan förutsättas framgå lika väl från Riksdagen som från Kongl. Maj:t. Det är tankar om Riksdagen sjelf, som jag för min del icke kunnat godkänna, och som jag ber att i kammaren få nedlägga min protest emot. Ty är en sådan hänsyn riktig, att Riksdagen sjelf icke är bättre herre öfver sina böjelser och sitt omdöme, då kan man draga ut dess konsekvenser långt och säga, att man kan öfverlemna alla möjliga frågor till Kongl. Maj:t. Der kan man förutsätta oveld, sakkännedom och sundt omdöme. Der komma inga egna intressen att försöka göra sig gällande; och således bort med Riksdagens pröfningsrätt i hvarjehanda fall och lemna den till Kongl. Maj:t! — Det blir konsekvensen af ett sådant sätt att resonera.

Nu har man föreburit att, om Riksdagen för hvarje år — i stället för att generelt öfverlemna denna pröfningsrätt till Kongl. Maj:t — skulle få lof att se på de jernvägsföretag, som för det löpande året vore i fråga att utföra, så skulle detta komma att återupplifva de gamla jernvägsstriderna i större eller mindre grad; och något sådant menar utskottet skulle vara högst olämpligt för ett godt samarbete inom Riksdagen. — Ja, det är på samma sätt

äfvén i detta fall. Naturligtvis komma meningsskiljaktigheter och meningsbrytningar att göra sig gällande inom Riksdagen vid bedömandet af snart sagdt hvarje fråga, och frågornas vikt kan ju föranleda, att dessa meningsbrytningar i vissa fall blifva skarpare, i andra mindre betydande. Men skulle man därför vilja uraktlåta att bedöma och pröfva frågorna, därför att fall skulle kunna inträffa, der stridigheter emellan åsigtterna i Riksdagen förekomme, så skulle t. ex. de här mycket obehagliga tullstriderna, som under senare åren utkämpats inom Riksdagen, hafva kunnat gifva anledning till att därför öfverlemna tulltaxans utfärdande och bestämmande helt och hållet i händerna på Kongl. Maj:t. Skulle någon hafva velat det? Man hade då undvikit dessa strider inom Riksdagen. Men jag tviflar på att Riksdagen skulle för att få lefva idylliskt vilja öfverlemna den rätten åt Kongl. Maj:t att stifta tulltaxan efter tycke och smak. På samma sätt är här skäl för, att Riksdagen bör hafva sin pröfningsrätt med för att vara säker om, att intet missbruk beträffande upplåtelse af mark till jernvägsanläggningar må ega rum. Men då får icke Riksdagen fästa sig vid, att det i vissa fall kan blifva stridigheter, utan man får lof att hålla sig vid hvad som är det väsentliga, nemligen att Riksdagen har sin pröfningsrätt kvar.

Nu har man sökt att förringa vigten af denna pröfningsrätt för det fall, som enligt utskottets mening föranledt motionärens framställning. Utskottet anser nemligen, att motionärens framställning numera torde vara onödig, sedan Riksdagen skrifvit till Kongl. Maj:t om att Riksdagens yttrande skall inhemtas, innan banor af annat än lokal betydelse uppe i Norrbottens län skola anläggas. Ja, man kan våga hoppas, att denna beskedliga skrifvelse af Riksdagen bör utöfva den verkan hos Kongl. Maj:t, att således ingen koncession kommer att beviljas, innan Riksdagen blifvit hörd. Man kan hoppas det, säger jag. Men alldeles fullt förvissad derom kan icke Riksdagen vara. Ty man har icke begärt, att sådant icke får ske, förr än Riksdagen fått besluta om saken, utan endast uttryckt sin önskan, att Riksdagen måtte få yttra sig, innan så sker. Men äfvén förutsatt, att det skulle komma att så gå — männe derigenom kunde förebyggas alla de fall, när en jernvägsanläggning vore af den art, att den icke afsåge ett allmännyttigt ändamål, utan vore förestafvad af lust att t. ex. döda en redan befintlig jernväg, och der statens egen affär komme att sitta emellan, därför att den gamla jernvägen fått lån af staten, men dess kredit och framtid blefve förstörda genom anläggandet af en ny konkurrenslinie på sidan om den — jag säger — kan någon vara öfvertygad här, att icke sådana fall kunna uppstå och att det icke i ett dylikt fall vore af vikt, att Riksdagen finge hafva sin pröfningsrätt, om och i hvilka fall sådan upplåtelse af mark lämpligen borde ega rum? — När man läser igenom den motivering, som utskottet här har begagnat för sitt afstyrkande, och som i starka ordalag söker framhålla det olämpliga i, att Riksdagen får hafva denna pröfningsrätt, och söker starkt bevisa, huru förträffligt det är, att Kongl. Maj:t har denna rätt, när man läser denna motive-

*Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)*

Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)

ring, säger jag, och jemför dermed hvad utskottet yttrat i sista stycket, nemligen att utskottet erinrar, att det ifrågasatta medgifvandet endast afser tiden för nästa lagtima riksdag, så måste man fråga sig sjelf, om utskottet är så säkert på, att icke Riksdagen bör hafva sitt ord med i laget här, utan att det är så ytterst förträffligt, att Kongl. Maj:t såsom förut ensam eger rätt att upplåta kronomark.

Hvarför behöfver då utskottet göra denna erinran, att den ifrågasatta rätten till upplåtelse endast gäller tiden intill nästa riksdag? Skulle icke utskottet då i stället hafva sagt, att utskottet måste beklaga, det icke utskottet kunnat tillstyrka Riksdagen att lemna ifrån sig denna rätt för längre tid än intill nästa riksdag? Detta skulle hafva stått i harmoni med den starka motivering, som utskottet begagnat sig af; men såsom det nu står, är det ett bevis på, att det i sjelfva verket finnes en stor svaghet i hela det resonnement, som utskottet här använt.

Efter hvad jag nu har yttrat, kunna herrarna finna, att jag icke kan godkänna utskottets sätt att afstyrka herr Hedins motion och tillstyrka Kongl. Maj:ts proposition. Jag skulle kanske under andra förhållanden, då det är vid riksdagens slut, kunnat bekväma mig att taga den hemställan, utskottet här har gjort, men med en sådan motivering är det mig alldeles omöjligt att godkänna utskottets förslag, och på den grunden, herr talman, tager jag mig friheten yrka afslag å utskottets hemställan och afslag å Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Häruti instämde herrar *von Friesen* och *Ola Bosson Olsson*.

Herr Lasse Jönsson yttrade: Herr talman, mine herrar! Den förste talaren har ganska allvarligt framhållit, att genom motionärens förslag den fördel skulle vinnas, att inga andra koncessioner komme att beviljas än de, som vore af behofvet påkallade. Detta låter visserligen bra, om dermed afsåges alla jernvägsanläggningar, men så är icke förhållandet. Här gäller det nemligen endast sådana jernvägar, som, på huru obetydlig bit som helst, skära en egendom som tillhör staten. Detta kan inträffa rätt ofta, och då skulle Kongl. Maj:t vid hvarje sådant fall nödgas gå in till Riksdagen och framlägga ett förslag i ämnet.

Den förre talaren trodde, att Riksdagen egde större förmåga att bedöma, huruvida banan vore nyttig eller icke, än Kongl. Maj:t. Jag är af en alldeles motsatt åsigt. Vi erinra oss nog de strider, som förts vid Riksdagen, så snart det gällt jernvägsanläggningar, vare sig det varit fråga om statens banor eller någon gång enskilda sådana, och det många gånger inträffade förhållande, att, sedan ett beslut blifvit fattadt, sådana upplysningar lemnats, att, om Riksdagen förut haft kännedom om desamma, ett annat beslut hade blifvit fattadt och bansträckningen icke kommit att ligga der den ligger. Det har, som sagdt, af många blifvit erkänt och sedermera i afseende å de norrländska jernvägarne tydligen bevisadt, att Riksdagen blifvit förd bakom ljustet.

Det är alldeles klart, att om en ny jernväg skall anläggas, som möjligen skulle göra intrång på eller konkurrera med en förutvarande bana, så är det möjligt, att denna nya jernväg här vid Riksdagen icke har någon målsman, eller ock en sådan, som icke har samma förmåga att framlägga sina planer som den, som skall försvara den förutvarande banan, och följaktligen skulle Riksdagen kunna missledas derhän, att den beslöt att jernvägsföretaget icke finge komma till stånd.

*Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar
(Forts.)*

Det är ett annat förhållande, som också skulle kunna inträffa här vid lag. Antag, att Kongl. Maj:t det ena året hade gått in till Riksdagen och begärt dess bifall till koncession för en viss bansträckning. Denna bana har icke sin teckning fullbordad, utan sedan Riksdagen beviljat koncessionen, inträffar det — såsom många gånger förut varit händelsen — att teckningen under sin fortsättning öfvergår till en kommun, som förklarar sig villig att göra stora uppföringar för banan, men med det uttryckliga vilkor för att kommunens bidrag skola erhållas, att banan skall få en sträckning, som något afviker från den ursprungligen afsedda. Här fordras då en liten förändring i den koncession, som Kongl. Maj:t och Riksdagen beviljat, och företaget måste alltså hvila ett år. Jernvägens intressenter hade då att gå in till Kongl. Maj:t och Kongl. Maj:t sedan till Riksdagen, och det kunde då till och med hända, att frågan finge den utgång, att bolaget icke erhöle samma koncession, som föregående år blifvit beviljad.

Den föregående talaren förmenade, att om vi på detta sätt lemna Kongl. Maj:t magten i fråga om denna koncession, skulle vi som följd häraf vara skyldige att lemna Kongl. Maj:t magten öfver allting, till och med öfver tulltaxan. Icke kan väl någon anse den jemförelsen vara riktig. Det är ju en stor skilnad mellan en liten jernvägsanläggning och en så vigtig sak som ordnandet af vår tulltaxa.

Det är dessa skäl, jag funnit tala för ett bifall till statsutskottets hemställan utom de, som i utskottets egen motivering äro framhållna. Jag vill därför be kammaren betänka sig mer än en gång, innan kammaren bifaller denna motion, ty detta skulle ovilkorligen göra ett sådant intrång på vår utveckling i afseende å jernvägsanläggningar, att vi möjligen sedan komme att ångra att vi bifallit detta förslag. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedin: Herr talman! Statsutskottet plägar i allmänhet redan tidigt i början af riksdagen afgifva sitt utlåtande angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar. I fjor afgafs utlåtandet den 9 februari, år 1891 den 17 februari, år 1890 den 10 februari och år 1889 den 8 februari. Då nu i år utlåtandet har blifvit afgifvet först den 20 april och först i dag, den 26:te, kan komma under behandling i Andra Kammaren och då jag naturligtvis icke hos statsutskottet förutsätter något afsigtligt förbiseende utaf stadgandet uti 45 § riksdagsordningen, så måste jag antaga, att några särskilda hinder i år hafva verkat

Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)

derhän att betänkandet så sent inkommit till kamrarna. Hvilket detta hinder kan vara, derom har jag emellertid ingen aning; men på icke blott egna, utan äfven andras vägnar kan jag säga, att det skulle vara af ett visst intresse att derom erhålla någon upplysning.

Det är icke utan förundran och det är icke heller utan beklagande, som jag under detta utskottets utlåtande saknar åtminstone ett par reservanter till utom den reservant, som för en stund sedan hade ordet. När kammaren den 8:de sistlidne mars behandlade frågan om en skrivelse till Kongl. Maj:t i fråga om beviljande af koncession åt jernvägsanläggningar inom Norrbotten, yttrade den mycket ärade representanten för Södra Möres östra valkrets, att om vi beviljade detta förslag — det då förevarande förslaget om skrivelse till Kongl. Maj:t — det icke borde finnas något hinder "att sedan, när vi kommo till det förslag, som den ärade talaren på stockholmsbänken har på tapeten, bifalla äfven detsamma", och han tillade sedermera uttryckligen: "När vi sedan komma till herr Hedins motion, skall jag vara med om att bifalla äfven den". Vid samma tillfälle yttrade den ärade representanten för Kristianstads län, som nyss hade ordet: "Nästa gång, när herr Hedins motion kommer före, kunna vi på grund af densamma gå längre", tilläggande vidare: "jag kan, som sagdt, icke se det ringaste hinder att sedermera gå längre, då herr Hedins förslag kommer före" — — — Detta senare yttrande innebar icke någon bestämd förklaring eller något löfte, såsom det af den förut nämnde representanten, men nog uppfattade jag och flere med mig det då som en antydning om att han skulle vara benägen att bifalla min motion. Dessa tvenne ärade ledamöter af statsutskottet hafva sedermera ändrat mening i den saken, åtminstone den ene af dem, och detta är ju lofligt och kan icke göras till föremål för något kländer från min sida; men om de hafva ändrat mening på grund af de skäl och betraktelser, som finnas anförda i statsutskottets utlåtande, så finner jag mig föranlåten att underkasta detta en kortfattad granskning.

Statsutskottet har icke funnit sig belåtet med den utaf mig i motionen meddelade korta historik öfver koncessionsfrågan och den med jernvägskoncessionerna i samband stående tillämpningen af expropriationslagen. Ja, det är ju så, herr talman, att hvar och en läser historien på sitt sätt, och det är en svaghet, för hvilken väl kanske ingen kan taga sig fullt fri, att man läser med sympatiens eller med antipatiens ögon, att hvar och en har lättare att uti historien finna det, som understödjer hans egna önskingar och talar för dem, än att se och rätt uppfatta hvad som faller emot en. Jag vill icke bestrida, att så kan ha varit förhållandet med mig, men jag bestrider, att detta är i statsutskottets utlåtande påvisadt. Deremot anser jag mig vara i stånd att bevisa, att statsutskottet icke har läst historien om koncessionsfrågan och om expropriationslagens tillämpning af Kongl. Maj:t på det rätta sättet och i öfverensstämmelse med offentliga handlingars verkliga innehåll och vittnesbörd.

Statsutskottet har här yttrat: "Huruvida lagstiftarne vid 1844—1845 års riksdag förestälde sig, att den då beslutade expropriationslagen skulle komma att tillämpas på jernvägsanläggningar, lemna utskottet derhän." Detta är framför allt ett bekvämt sätt att komma ifrån en fråga, som det här kunde hafva varit angeläget att något närmare undersöka, helst som jag har berört den frågan och på min åsigt i detta hänseende till en del har stött min framställning. Vårre är emellertid, att utskottet helt och hållet förbigår — utom hvad jag nyss nämnde — förbigår hela frågan om koncessionsrätten, om hvilken jag har framhållit, att det är en rätt, som Kongl. Maj:t har tillegnat sig genom en magtinkräkning, icke blott stridande mot alla konstitutionella principer, utan också saknande hvarje stöd utaf någon bestämmelse i våra grundlagar. Statsutskottet slår sig till ro med blott den anmärkingen, att, hvad än Riksdagen, när den stiftade expropriationslagen 1844—1845, må hafva menat om dess tillämplighet på jernvägsanläggningar, det emellertid är ett faktum, att Kongl. Maj:t har tillämpat den omedelbart derefter på sätt vi alla känna, funnit den vara tillämplig på jernvägsanläggningar, och att det sedermera så har fortgått. Dermed tyckes i statsutskottets ögon allt vara sagdt och allt vara bra. Mot en sådan uppfattning måste jag protestera. Jag kan icke lemna det oanmärkt, att statsutskottet här således indirekt medgifvit, att en Riksdagens konstitutionella rätt kan varda preskriberad genom en af Kongl. Maj:t föröfvad magtutvidgning.

Statsutskottet har på sidan 5 i sitt betänkande uttalat ett ytterst märkvärdigt påstående, nemligen att Riksdagen skulle hafva uti en skrifvelse vid 1853—1854 års riksmöte tilldelat jernvägar egenskapen af *allmän väg*, hvilket — säger utskottet — i mycket hög grad talar emot motionärens framställning. Men det förhåller sig i själfva verket så, att vare sig 1853—1854 års Riksdag eller någon annan Riksdag någonsin gjort hvad statsutskottet uppgifver om 1853-års-Riksdagen. Riksdagen har aldrig uttalat, att jernväg har egenskapen af allmän väg. Den, som har författat statsutskottets utlåtande, har lösryckt ur sitt sammanhang och missförstått och därför origtigt använt några ord, som hafva en helt annan betydelse, när de ses i sitt rätta sammanhang. Förhållandet är helt enkelt följande. Statsutskottet föreslog ett uttalande, hvilket af Riksdagen godkändes, ett principuttalande rörande jernvägsanläggningar i vårt land. Der uttalade Riksdagen bland annat, att företagande och utförande utaf smärre jernvägsanläggningar må ankomma på den enskilda företagsamheten. Derefter följer: "Börande likväl ingen sådan jernbana, som kan hänföras under egenskapen af allmän väg, få anläggas, innan Kongl. Maj:t dertill lemnat tillåtelse". Om man nu läser detta i sitt sammanhang och bemödar sig att rätt fatta, hvad meningen var, så skall hvar och en lätt finna, att Riksdagen icke dermed afgifvit något förklarande, att jernväg är att identifiera med allmän väg; utan sedan Riksdagen uttalat den principen, att smärre jernvägsanläggningar böra öfverlemnas åt den enskilda företagsamheten, tillägger den, att

Ang. beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar.
(Forts.)

Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)

sådana smärre jernvägsföretag — naturligtvis förutsatt, att de ej äro sådana som utföras på jernvägsanläggarens egen mark, sådana som t. ex. jernvägar, hvilka stå i sammanhang med eller rent af utgöra en integrerande del af ett större industrielt etablissement — icke få utföras utan tillstånd, när meningen med jernväg är, att den skall blifva tillgänglig för allmänheten, upplåten, såsom det vanligen heter, för allmän trafik. I den meningen identifieras här enskild jernväg med allmän väg. Om en enskild jernväg anlägges, som skall upplåtas för allmänheten, får icke en enskild göra det utan att hafva fått tillåtelse, hvartill finnas flera rigtiga och viktiga grunder, som det är onödigt att påpeka. Derfor har här meddelats den inskränknigen, att om ock smärre jernvägsföretag må öfverlemnas åt den enskilda företagsamheten, så ankommer det icke på den enskilda företagsamheten att utan statsmagtens tillåtelse utföra sådant företag, när dermed är afsedt att betjena allmänheten. Det är hvad Riksdagen sagt i den åberopade skrifvelsen af 1853—1854. Men den har alldeles ej uttalat något sådant — jag vågar begagna det uttrycket — tokigt principförklarande, som att jernväg är detsamma som allmän väg. Så har statsutskottet i det fallet läst historiska handlingar.

Statsutskottet har funnit särskildt betydelsefullt, att en af dess föregångare, statsutskottet 1853—1854, i sitt utlåtande angående Gefle-Dala jernväg icke gjorde någon antydning derom, att Riksdagens medverkan vore nödvändig för expropriationsrättens beviljande. Denna anmärkning gifver mig anledning till den frågan: Är statsutskottets tystnad mera betydelsefull än ett formligt uttalande och ett beslut utaf Riksdagen? Statsutskottet yttrade ingenting, gjorde ingen antydning om, att Riksdagens medverkan vore nödvändig för expropriationsrättens beviljande. Men i just denna samma fråga, der statsutskottet iakttog tystnad, *beslöt* Riksdagen någonting: nemligen *medgifvande af expropriationsrätt* för just det ifrågavarande jernvägsbolaget. Statsutskottet är mäktigt, betydelsefullt. Det är en politisk stormagt i Sveriges land. Men derutaf, att statsutskottet icke funnit lämpligt att yttra sig om den nämnda frågan, derutaf kan jag ej draga den slutsatsen, att ett formligt beslut af Riksdagen, som går i motsatt riktning mot den tystnaden, skulle vara annihilert och betydelselöst. Dermed torde ock vara visadt, att de andra skrivelser jag åberopat, deri Riksdagen — såsom jag har sagt och som jag vidhåller — uttryckligen och formligen meddelat expropriationsrätt för enskilda jernvägar, i sjelfva verket icke äro, på sätt statsutskottet nu velat göra gällande, helt betydelselösa.

Statsutskottet har på sidan 7 sagt, att, om nu ock Riksdagen förbehölle sig den rätt, som den ärade reservanten nyss kraftigt påyrkat att Riksdagen skulle behålla kvar i sina egna händer, det likväl alltid skulle gifvas fall, då för anläggning af jernväg icke erfordras upplåtelse af kronojord. Dertill lägger utskottet vidare, att ett sådant förhållande, att Riksdagens medgifvande skulle ibland behöfva tagas i anspråk, ibland icke, vore principiellt taget i högsta grad olämpligt. Ja, principiellt taget — om man ställer

sig på den der beqväma ståndpunkten: *allt eller intet?* Men om, när man icke med säkerhet kan vinna allt, man tager något och det mesta, så synes det mig, som om i ett fall af denna beskaffenhet principen gerna kunde få gå all verdens väg. Att i de flesta fall Riksdagen skulle blifva i tillfälle att utöfva den beslutande-rätt, som det är fråga om nu från vår sida att åt Riksdagen bibehålla, det har sagts en gång från statsrådsbänken. Det yttrades den 22 februari 1884 utaf dåvarande chefen för civildepartementet i denna kammare såsom invändning mot samma yrkande, som i dag framställs: "Så spridda som statens domäner nu äro, torde det vara få jernbanor af någon större utsträckning, som icke på en eller annan del af sträckningen komma i beröring med kronan". Om han hade rätt i detta — och jag har icke anledning att betvifla det — så tänker jag, att, om Riksdagen behåller i sin hand att utöfva denna rätt i de flesta fall, Kongl. Maj:t skall finna sig af omständigheterna föranledd att — för principens skull äfven låta Riksdagen få utöfva samma rätt i de fall, der det enligt hittills vedertagen praxis icke skulle vara alldeles nödvändigt.

Ang. beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar.
(Forts.)

Hvad beträffar det som här har sagts om upplifvandet af de gamla jernvägsstriderna, så förefaller det underligt, att man så litet vill skilja mellan nu och förr. I jernvägsbyggandets tidigare dagar, då frågan om jernvägar väckte en feber, som spred sig öfver hela landet, var det helt naturligt, att en stor kamp skulle uppstå mellan de särskilda orterna och att de särskilda orternas representanter skulle göra sitt bästa för att söka så snart som möjligt bereda hvar sin ort förmånen utaf jernvägsanläggning. Nu kan man ju säga, att vårt stambanenät är fullbordadt. Detta stambanenät öfverträffas högst betydligt af de enskilda jernvägsanläggningarna i omfattning, i längd. Hädanefter kan ju ej blifva fråga om några mycket stora jernvägsföretag. Det blir mera fråga om att med lokalbanor komplettera det nuvarande nätet. Det finnes ej någon anledning till riksdagsstrider i någon sådan mening som under den förflutna tiden. Der kan väl blifva fråga någon gång om att understödja ett företag med ett anslag — det kan jag föreställa mig — men någonting jemförligt med föregående riksdagsstrider i denna sak synes det mig vara rent af barnsligt att förespä.

Representanten för Kristianstads län yttrade nyss, att det skulle vara erkänt, att jernvägsanläggningar hafva af Riksdagen blifvit beslutade, som, derest Riksdagen, när besluten fattades, hade haft tillräcklig kännedom om alla på frågan inverkande förhållanden, aldrig skulle blifvit af Riksdagen godkända.

Jag har mig icke bekant, att det fins någon allmän mening om den saken. Att vissa jernvägsanläggningar hafva blifvit med hänsyn till den sträckning man gifvit dem ogillade af åtskilliga, det veta vi visserligen. Men att det skulle i landet finnas en allmän mening, att flera större jernvägssträckor skulle vara förfelade, det har jag icke hört talas om. Men för öfrigt, detta hör icke hit, inverkar icke på bedömandet af denna fråga det allra ringaste. Det var icke jernvägar, som kommo till stånd på det sättet, att Riksdagen satt och beviljade *koncession* och dervid misstog sig,

Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)

utan jernvägar, som Riksdagen icke kunde undgå att taga befattning med, eftersom förslag varit väckt af Kongl. Maj:t eller enskild motionär, att Riksdagen skulle till dessa jernvägsanläggningar bevilja pengar. Det kunde ju icke gå på annat sätt än att Riksdagen skulle handlägga de frågorna. Eller skulle det kanske vara bäst att Kongl. Maj:t jemte det han gaf koncessionsrätt äfven skulle fått disponera statsmedel för detta ändamål? Hela den anmärkningen står icke i sammanhang med den fråga vi nu hafva att debattera.

Jag skall under hänvisning för öfrigt till de skäl, som blifvit af reservanter anförda, yrka afslag på Kongl. Maj:ts proposition och statsutskottets förslag.

Herr Pehrson i Törneryd: Om det hade varit motionärens mening att få frågan om koncessionsrätten utredd, och han dermed hade afsett att lägga mera magt i Riksdagens hand än som för närvarande är fallet, skulle jag utan tvifvel varit en bland dem, som hade ställt sig på motionärens sida. Motionären anmärkte under sitt nyss hållna anförande, att utskottet helt och hållet förbigått frågan om koncessionsrätten. Ja, detta är fullkomligt riktigt, och utskottets förfarande i detta fall stöder sig på motionärens hemställan, som afser endast afslag på Kongl. Maj:ts proposition i ämnet. Och hvad innefattar propositionen? Jo, att Kongl. Maj:t må, der så pröfvas lämpligt, berättiga kommuner, enskilda personer eller bolag, hvilka intill början af 1894 års lagtima riksdag kunna undfå Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd att inom riket anlägga jernväg, att, ehvad de för sådant ändamål undfå statsbidrag eller icke, *dels* erhålla upplåtelse af den för jernvägsanläggningen erforderliga, kronan tillhöriga jord utan annan kostnad än att, hvad angår boställsjord eller annan åt enskild person med åborätt eller annorledes upplåten kronojord, ersättning derför lemnas i enlighet med hvad kongl. förordningen den 14 april 1866 i sådant afseende stadgar, *dels ock* kostnadsfritt begagna för anläggningen sådana å kronans egor belägna kalk- och stenbrott jemte grustäppter, som kunna vara disponibla.

Det är denna Kongl. Maj:ts framställning, hvarpå nu motionären yrkar afslag, men koncessionsrätten beröres icke här. Huru vida man kan obetingadt i det läge, hvari denna fråga nu sig befinner, vara med om motionärens framställning, derom må jag säga, att jag för min del hyser betänkligheter. Utskottet har i detta afseende anmärkt, att med bifall till motionärens framställning skulle kunna inträffa, att vissa jernvägsanläggningar icke komme att dragas inför Riksdagens pröfning, under det att andra komme att blifva af Riksdagen pröfvade. Redan häri ligger en oegentlighet. Jag tror, att man också kan på goda skäl anmärka, att det kanske icke kan vara så alldeles välbetänkt att draga hvarje koncessionsfråga, hvarje jernvägsanläggning, som kan komma i fråga i landet, inför Riksdagens pröfning. Jag vill visserligen icke uttala någon mistro mot Riksdagen i detta afseende, men jag får på

samma gång säga, att om Riksdagen sluppe pröfva hvarje sådan fråga, tror jag detta skulle vara för Riksdagen sjelf det bästa.

Derjemte vill jag begagna detta tillfälle att uttala det, att, hvad beträffar den andra frågan, som motionären visserligen i sin motivering vidrört, men i sitt yrkande icke upptagit, nemligen frågan om koncessionsrätten, det vore högst önskligt, att man finge den utredd, hvilket jag för min del vågar anse lämpligen kunna ske genom att så snart som möjligt söka få en koncessionslag till stånd. Det är således hufvudsakligen därför, att motionären icke har rigtat sitt förslag på sjelfva hufvudfrågan, som här synes vara koncessionsrätten, utan mot ett bifall till Kongl. Maj:ts framställning rörande upplåtelse af för jernvägsanläggning erforderlig, kronan tillhörig jord, som jag icke kunnat biträda det samma.

*Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)*

I öfrigt afser ju Kongl. Maj:ts framställning icke något annat än ett medgifvande för ett år, och Riksdagen har sin rätt oförkränkt att annorlunda besluta, om den så finner för godt, redan nästa år.

På dessa skäl får jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Gunnar Eriksson* och *Lilienberg* instämde häruti.

Herr Jonsson i Hof: Om det också är en sanning att, i händelse Riksdagen sjelf skulle behålla denna pröfningsrätt, när upplåtelse af statens mark borde ega rum eller ej, icke dermed hvarje jernvägsfråga skulle dragas under Riksdagens egen pröfning, så hemställer jag i alla fall, huru vida detta är någonting som utgör tillräckligt skäl för bifall till Kongl. Maj:ts framställning. Det gäller här statens egen mark, och är det männe olämpligt, att Riksdagen har någon reda på till hvilka ändamål denna mark upplåtes gratis genom Kongl. Maj:t, när Riksdagen eljest skall pröfva och godkänna hvarje den allra obetydligaste upplåtelse af kronans mark till ett skolhus eller dylika ändamål, der hela värdet kan inskränka sig till några tiotal af kronor, under det här naturligtvis värdet ofta kan gå löst på många tusentals kronor. Endast ur den synpunkten synes konsekvensen fordra likställighet, så att Riksdagen i *alla* fall, der någonting af statens område eller egendom skall upplåtas, får hafva sitt ord med.

Hvad beträffar det som den senaste talaren yttrade, att han skulle varit med om motionärens förslag, för den händelse det gäلت en lag om koncessionsrätt, men att han icke kunnat vara med om *detta* förslag, så förstår jag icke detta hans resonnement. Kan han tro, att man någonsin i verlden kan stifta en lag så preciserad och så i detalj bestämd, att icke bestämmelserna i denna lag i allt fall måste pröfvas af någon, vare sig denna pröfning skall ske enbart af Kongl. Maj:t eller af Riksdag och Kongl. Maj:t tillsammans? Lagens bestämmelser kunna med ett ord aldrig blifva sådana, att det icke blir tvifvelaktigt i flera afseenden, huru vida på grund af lagen en koncession kan beviljas utan Riksdagens hörande, t. ex. i fråga om de fall, då det gäller mark, som hör

Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)

staten till. Man komme således äfven då in på samma pröfning. Och på grund af samma skäl, som den sidans talare anfört, skulle det komma att heta, att detta skall Riksdagen aldrig befatta sig med, ty det kan blifva föremål för strider och meningsskiljaktigheter, utan det få vi öfverlemna åt Kongl. Maj:t.

Jag vill slutligen äfven något beröra det egendomliga förhållandet, att detta betänkande icke kommit in till Riksdagen förrän nu i slutet, under det att hvarje år förut denna fråga har kommit in i början af februari månad. Man kan hafva sina tankar om anledningen till detta dröjsmål. Jag skall icke rubricera dem här, men jag tror, att man har skäl misstänka, att dröjsmålet icke är främmande för frågans utgång.

Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande på afslag.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet Groll: Vid behandlingen af denna fråga bör man i första rummet söka göra klart för sig, hvad som menas med Kongl. Maj:ts koncessionsrätt. Derom tror jag, att man på vissa håll bildat sig en föreställning, som icke öfverensstämmer med hvad vår lag i det afseendet tillstodder. Koncessionsrätt i andra länder, der särskilda koncessionslagar äro utfärdade, torde i allmänhet innefatta en befogenhet för den, som utöfvar koncessionsrätten, att meddela ett visst privilegium i det ena eller andra afseendet, så att den, som kommer i åtnjutande af koncessionen, eger att med andras uteslutande öfver föremålet för koncessionen förfoga. Hos oss är det, enligt min tanke, icke så. Kongl. Maj:ts koncessionsrätt hos oss innefattar icke befogenhet för Kongl. Maj:t att åt någon upplåta rättighet att med andras uteslutande anlägga och trafikera jernväg mellan två orter. Om koncession å jernväg mellan t. ex. Malmö och Lund blefve meddelad åt någon enskild person eller bolag, finnes i vår lag icke ringaste hinder för att hvilken annan som helst, som rådde om mark på hela sträckan mellan Malmö och Lund, skulle kunna på sina egor anlägga jernväg, som ginge parallelt med den koncessionerade. Han hade endast skyldighet att på grund af 1864 och 1874 års författningar, innan jernvägen upplåtes för allmän trafik, låta den undergå afsyning eller besigtning. Med sådan besigtning afses hufvudsakligen att undersöka, att jernvägen är för allmän trafik på betryggande sätt utförd, d. v. s att fara för lif och egendom genom dess trafikerande icke uppstår. För samma ändamål är det ock i dessa författningar föreskrifvet, att innan banan öppnas, skola trafik- och tjenstgöringsreglementen för densamma vara fastställda. Detta stadgande är meddeladt utur säkerhetssynpunkt. Likaså är det stadgadt, att en taxa skall vara fastställd — detta ur ordningssynpunkt, på det icke ständiga tvister mellan trafikanterna och den som ombesörjer trafiken skola uppstå. Det är icke nödvändigt, att Kongl. Maj:ts tillstånd vinnes för jernvägsanläggningen eller för dess öppnande för allmän trafik. Sedan den är färdigbygd, eger väg- och vattenbyggnadsstyrelsen efter vederbörlig undersökning meddela tillstånd till banans öppnande. En ansökan till Kongl. Maj:t om att få för allmän trafik

anlägga en jernväg innebär sålunda egentligen eller hufvudsakligast, att man på förhand söker erhålla säkerhet för att, om jernvägen bygges på visst angifvet sätt, det icke skall möta hinder att få den för allmän trafik upplåten.

Ang. beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar.
(Forts.)

Men i vårt land, der stora fastighetskomplexer äro mera sällsynta, måste i allmänhet en jernväg, om den är af någon större betydelse, framdragas öfver mark, tillhörande annan än den, som bygger jernvägen. Och då måste man vända sig till Kongl. Maj:t för att få tillstånd till expropriation af den enskilde tillhöriga mark, som behöfs. Denna expropriationsrätt är icke någon del af koncessionen, såsom det i motionen, som nu behandlas, synes vara antydt, utan den är en alldeles säregen rätt, som icke har med den förra att göra. Man kan nemligen erhålla rätt att expropriera mark för en jernvägsanläggning utan att man förvärfvat sig koncession till jernvägens anläggande.

Vidare kan det ju hända, att en del af jernvägen måste framdragas öfver kronomark. Der vid lag eger Kongl. Maj:t icke i och för sig att upplåta marken, utan är bunden af regeringsformens föreskrifter. Frågan i denna del är sålunda beroende på Riksdagen, och på det att icke sådana jernvägsfrågor upphörligt skola i detalj behöfva dragas under Riksdagens pröfning, har Kongl. Maj:t nu under många år begärt och erhållit ett allmänt bemyndigande, gällande år från år, att för jernvägsanläggningar upplåta kronan tillhörig mark.

Motionären synes hålla före, att Kongl. Maj:t usurperat rättigheten att meddela tillstånd till expropriation af enskild mark för jernvägsanläggningar, åberopande han till stöd derför 1845 års författning och hvad vid dess tillkomst förefallit. Hvar och en, som nu för tiden läser 1845 års författning, kan väl icke gerna tänka sig annat, än att under dess ordalag måste innefattas äfven rätt till expropriation af mark för jernvägar. Men om man också skulle tveka något, huru vida man kunde läsa författningen så 1845, då den tillkom, så är dock nu att märka, att det icke är denna författning, som gäller för närvarande. 1845 års författning är upphäfd, och den, som nu gäller, är af år 1866. Uti nu ifrågavarande afseende äro båda författningarna af lika innehåll, och år 1866 hade väl alla kommit att tänka på, att jernvägar anlades i Sverige, och hvar och en hade väl erfarit, huru som Kongl. Maj:t tolkar ordalagen i 1845 års författning just så, som samma ordalag i 1866 års författning ännu tolkas. Det skulle väl under tiden mellan dessa båda författningars tillkomst hafva någon gång fallit Riksdagen in, att Kongl. Maj:t gått utöfver sin befogenhet, och Riksdagen skulle väl någon gång hafva sökt återbördna den rätt, motionären förmenar Konungen hafva usurperat. Men tvärtom: så sent annu som år 1880 — jag tror icke, att den ärade motionären i sitt anförande nu i kammaren nämnde en författning af år 1880, som handlar om lagfart och inteckning samt utmätning af jernväg — säger Riksdagen uttryckligen vid antagande af sistnämnda författning: "Med jernväg förstås i denna förordning sådan enskild jernväg, för hvars anläggning Konungen medgifvit rätt till förvärfvande af erforderlig

Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)

mark enligt gällande författningar om jords eller lägenhets afstå-
ende för allmänt behof." Kunde man hafva hyst någon tvekan
förut om att Riksdagen öfverlåtut denna rätt till Kongl. Maj:t, så
kan man väl efter tillkomsten af 1880 års författning icke längre hysa
det ringaste tvifvel i denna sak. Denna författning måtte väl
innehålla det amplaste erkännande af Kongl. Maj:ts rätt i detta
fall. Få torde de Konungens rättigheter vara, som blifvit genom
en rad af handlingar från Riksdagens sida så erkända som den
ifrågavarande. Motionären utgår emellertid från att denna rätt
är usurperad, stödjande sig dervid på 1845 års författning, som
är upphäfd, och antyder derefter att, för att Riksdagen skall para-
lysera denna usurpering, som har skett, Riksdagen bör säga nej
till Kongl. Maj:ts nu under behandling varande proposition såsom
utgörande enda sättet för Riksdagen att tvinga sig till, att Kongl.
Maj:t icke begagnar sin usurperade rätt. Ja, är rätten usurperad,
då kan det ju vara fråga om att Riksdagen bör använda alla
medel för att återfå den. Är den det deremot icke, då hemställer
jag till denna kammare, om det är lämpligt att frångå Kongl.
Maj:t det bemyndigande till upplåtelse af kronomark, han hittills
af Riksdagen är från år bekommit.

Jag tror också, att rent praktiska skäl tala för att Kongl.
Maj:t fortfarande bör erhålla dylikt bemyndigande. Ty det komme
säkerligen att onödigtvis upptaga Riksdagens tid bra mycket, om alla
jernvägskoncessionsfrågor skulle hänskjutas till Riksdagen. Och det
är väl icke nog med detta. Det förekommer under anläggningen
af en jernväg en mängd frågor, som ovilkorligen också, så vidt
jag förstår, i sådant fall måste gå till Riksdagen. Det förekommer
ej sällan, under det den s. k. renstakningen af en jernväg pågår,
att nya linier påträffas, som finnas fördelaktigare i trafikafseende
eller eljest i ekonomiskt afseende. Ja, det blefve väl mången gång
nödvändigt, att äfven i dylika fall frågorna hänskötes till Riks-
dagen, äfven om Kongl. Maj:t erhöle ett visst spatium, hvarinom
han egde afgöranderätt. För närvarande äro hos Kongl. Maj:t
anhängiggjorda åtskilliga koncessionsansökningar, hvaraf de flesta
äro på remiss till vederbörande myndigheter. De uppgå till icke
mindre än 15. Alla dessa 15 frågor skulle således, om förhållan-
dena blefve sådana, som motionären önskar dem, underställas Riks-
dagen. I allmänhet äro de ifrågavarande jernvägsanläggningarna
af mindre betydelse, men vissa af dem äro ganska viktiga. Fyra
af de föreliggande ansökningarna afse att få bygga jernväg från
Röstånga i Skåne.

En sökande vill hafva jernvägen till Svalöf, en annan till
Billesholm, en tredje till Teckomatorp och en fjerde till Hessel-
holm. Skulle nu Riksdagen slita tvisten mellan dessa fyra, blefve
det mycket kinkigt; och Riksdagen hade nog ingen annan utväg
än att tillgripa ett gammalt känt sätt, nemligen att afhugga
knuten. Men beror en dylik fråga på Kongl. Maj:t, så kan den
genom underhandlingar ordnas på det för de intresserade lämplig-
aste sätt. Naturligtvis kunna icke alla fyra banorna bära sig,
utan man måste söka förmedla intressena genom någon förbindelse,

som i möjligaste mån och på det mest ekonomiska sätt kan tillgodose alla trafikbehof, som här förefinnas. Men huru sådant skall kunna ske, i fall frågan afgöres hos Riksdagen, det vet jag icke.

Med hänsyn till alla dessa skäl kan jag för min del icke finna annat, än att Riksdagen gör klokast uti att fortfarande som hittills, om icke för längre tid, så åtminstone för ett år i sänder, medgifva åt Kongl. Maj:t rätt att göra erforderliga upplåtelse åt jernvägar från kronans mark. Dessa upplåtelse äro i allmänhet af ringa betydelse för kronan, och den mark, som derigenom afhändes kronan utan ersättning, är ytterst ringa. Ty i de allra flesta fall skall ersättning lemnas.

I utskottets utlåtande har äfven berörts en annan fråga. Utskottet har nemligen "velat begagna tillfället att uttala, att en koncessionslag skulle ur flera synpunkter blifva till gagn såväl för det allmänna som för de enskilde". Ja, det beror på, hvad man menar med koncessionslag. Menar man dermed en lag om, huru privilegium å jernvägsanläggning skall kunna meddelas, då tror jag icke, att en sådan lag vore någon fördel för vårt land. Och fara värdt är, att, om man börjar med något arbete i denna väg, man gerna hemtar sina mönster utifrån. Då blir antagligen det förslag, som måste framläggas för Riksdagen, just ett sådant förslag, hvarigenom privilegier, monopol eller dylikt skulle införas. Jag tror, att det i allmänhet är bättre att hålla jernvägsfrågor liksom andra näringsfrågor så vidt möjligt obundna, så att de kunna lämpas efter omständigheterna i hvarje särskildt fall.

Herr Hedin: Herr talman! Den ärade utskottsledamoten på blekingebänken har sagt, att här är icke fråga om någonting mer än att lemna Kongl. Maj:t dylik auktorisation för helt kort tid, ett år eller mindre än ett år. Ja, detta är ju sant. Men är icke ett år eller mindre än ett år tillräckligt nu såsom förr för att Riksdagen oåtspord bevilja en ny Luleå—Ofoten-koncession. Nog räcker tiden till för Kongl. Maj:t att bevilja koncessioner, som Riksdagen sedermera får anledning att ångra. För närvarande ligger ju hos Kongl. Maj:t en ansökning om koncession på jernvägsanläggning i Norrbottens län. Kongl. Maj:t tyckes hafva haft tämlig tid att fundera både på detta och på det af Riksdagen den 8 nästlidne mars fattade beslut, som väl icke är för Kongl. Maj:t obekant, om också icke någon riksdagsskrifvelse i ämnet ännu till Kongl. Maj:t inkommit. Sedan Riksdagen beviljat Kongl. Maj:t den rättighet, som föreslagits i detta betänkande, är Kongl. Maj:t oförhindrad att bevilja den ifrågavarande koncessionen.

Utaf hvad herr statsrådet och chefen för civildepartementet anfört var jag endast i stånd att uppfatta några spridda delar. Han yttrade, att, om jernvägskoncessioner skulle här pröfvas, han fruktade, att de skulle komma att på ett betänkligt sätt upptaga tiden för Riksdagen. Till svar derpå upprepar jag, hvad jag förut nämnt, att uti de allra flesta fall pröfningen helt säkert komme att blifva en ren formalitet, som icke toge bort någon nämnvärd

Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)

Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)

tid, men att det är af vigt att hafva denna pröfningsrätt, när ett sådant fall inträffar som frågan om en koncession, liknande den, som gafs år 1884.

Han yttrade också, att, om man under förberedelserna till ett enskildt jernvägsföretag, under förarbetena, begynnelsen af arbetet, skulle finna, att några jemkningar behöfde företagas i den upp-gjorda planen beträffande sträckningen af jernvägen, det skulle vara betänkligt för företaget, derest man nödgades underställa Riksdagens pröfning, huru vida sådana jemkningar finge vidtagas eller icke. Det är oändligt lätt att förebygga en sådan eventualitet derigenom, att Riksdagen meddelar åt Kongl. Maj:t i sam-band med koncessionen rättighet att företaga sådana smärre jemkningar, som kunde befinnas nödvändiga. Detta är ju en rätt, som Riksdagen beviljar Kongl. Maj:t, som Riksdagen plägar uttryckligen meddela Kongl. Maj:t, när den besluter jernvägsanläggning för statens räkning; och någonting sådant skulle väl kunna beslutas äfven, när man lemnade koncession för enskild jernväg.

För så vidt herr statsrådet och chefen för civildepartementet — jag är icke säker på, att jag hört rätt — sökt ådagalägga, att koncessionsrätten här i landet i regeringens hand vore mindre omfattande än i andra länder, nödgas jag bestämdt bestrida detta. Kongl. Maj:t har enligt mitt förmenande, såsom jag nyss yttrat, utan något stöd af grundlag och i strid mot alla konstitutionella principer tillagnat sig koncessionsrätt, hvilken jag icke har sammanblandat med rätt att meddela tillstånd till expropriation. Kongl. Maj:t har vidare, efter min tanke utan stöd af den 1845 gällande expropriationslagen, tillagt sig rättighet att i sammanhang med koncessionen äfven meddela expropriationsrätt. Innehafvandet af en jernvägsanläggning, i synnerhet en stor sådan, är i de flesta fall, det kan icke nekas, faktiskt och praktiskt detsamma som innehafvandet af ett monopol. Herr chefen för civildepartementet må säga hur mycket som helst, att, teoretiskt taladt, finnes intet som hindrar den, som har mark att bygga på, att anlägga en jernväg t. ex. mellan Malmö och Lund, som kan täfla med den förut på samma sträcka *koncessionerade* jernvägen. Det kan icke blifva tal om, att icke i de flesta fall, åtminstone i vårt land, innehafvandet af en jernväg måste betraktas såsom innehafvandet af ett monopol. Detta monopol är ett monopol af mycket stor betydelse genom sin inverkan på näringslivet. Men icke blott derigenom, utan innehafvandet af en stor kommunikationsled i vårt land sådan som en jernväg är innehafvandet af ett politiskt magtmedel, och hvad detta betyder, om det råkar komma i utländska händer, behöfver jag icke tala om. Från den synpunkten har man i andra länder sett frågan om koncessionsrätten. Derfor hafva dels koncessioner meddelats omedelbarligen af parlamenten, dels regleringen af koncessioners meddelande skett genom lag, och det har gått så till sedan flera årtionden tillbaka. Deremot här hemma sitter Kongl. Maj:t och innehar faktiskt denna magt, obunden af alla lagar, och att denna magt är större i Kongl. Maj:ts händer än i någon annan regerings, är en känd sak. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr vice talmannen Danielson: Då reservanten, som yttrat sig, och, som jag tror, äfven motionären framställt en fråga, hvar för utskottet dröjt så länge att behandla detta ärende och hvad det kunde hafva varit för ett intresse, som låg bakom detta dröjsmål, så får jag erinra om, att den 8 mars beslöt kammaren i fråga om norrbottensbanorna. Sedermera har inträffat en sak, som jag tror vara bekant för alla, nemligen att utskottets ordförande, som tillhör afdelningen der detta ärende förevarit, har varit klen till helsan. Jag tror, att det är en ganska vanlig sak, åtminstone bruka vi så på min afdelning, att vänta med behandlingen af mera viktiga frågor, till dess afdelningens ordförande kan vara med. Jag vill nämna detta såsom ett för mig giltigt skäl; om reservanten, hvilken liksom jag tillhör utskottet, hört något annat, känner jag icke, men jag tror icke, att det förelegat något sådant.

Hvad sjelfva saken beträffar vill jag gifva motionären rätt, då han i sin motivering antyder, att det är viktiga förhållanden, som föreligga i Norrland. Det är en viktig fråga, och vi känna alla, att den koncession, som beviljades på en bana der för flera år sedan, kostat svenska staten ganska mycket, och i det fallet vill jag sålunda gifva honom rätt. Men nu hafva ju begge kamrarna fattat sammanstående beslut att gå in till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, att koncession icke må beviljas på någon bana i Norrbotten utan Riksdagens hörande. Derigenom är, tycker jag, den stora hufvudfrågan för motionären löst, och när så är, har ju också det skäl bortfallit, som hufvudsakligen talat för motionen. Då återstår, synes mig, att betrakta frågan såsom en intressefråga endast för öfriga delar af vårt land. Den blir då en helt annan, och vi böra då se till, huru vida vi kunna få någon nytta eller skada deraf, att Riksdagen pröfvar alla upplätelser af jord till jernvägar. I detta fall tror jag ingen skall kunna uppvisa — och det har icke heller, vare sig motionären eller reservanten gjort — att vi skulle hafva någon egentlig vinst eller nytta af att Riksdagen pröfvade sådana upplätelser. Tro herrarne, att Riksdagen skulle kunna uppställa sådana villkor, då det är fråga om upplåtelse af jord till jernvägar, att vi skulle kunna förtjena så mycket på saken? Det vore icke möjligt, ty skulle vi göra det, skulle vi begå orättvisor mot alla nya bolag, när vi i så många årtionden gifvit denna rättighet åt alla andra enskilda bolag. Det är orimligt, att Riksdagen skulle kunna uppställa sådana villkor, att de skulle kunna vara till någon nytta till ersättning för det besvär som derigenom skulle åstadkommas. Jag tror också, att, om Riksdagen vill behålla för sig denna rättighet och sålunda afslår Kongl. Maj:ts framställning, man skulle komma att hindra den utveckling, som jernvägsanläggningar på många orter afse att befrämja. Utvecklingen skulle stanna af. Sedan de stora stambanorna nu äro byggda, kan det väl hädanefter icke blifva tal om annat än små lokalanor, och det vore att hindra uppkomsten af dessa och kring-skära ortutvecklingen, om Riksdagen skulle befatta sig med dessa saker. Väger man således nyttan på ena sidan och skadan på den andra, så kommer man till det resultatet, att Kongl. Maj:t mycket

Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)

väl kan medgifvas denna rättighet, ty man kan icke säga att i öf-
riga delar af landet, om man undantager Norrbotten, egentligen
framkommit några klagomål. Hafva herrarne hört några berättigade
klagomål? Jag har icke gjort det. Vi hafva alla varit be-
låtne med, att jernvägsnätet i vårt land fått den utsträckning det
fått, och det är för oss hufvudsaken, att dess utveckling får fortgå
på ett varsamt och klokt sätt. Och hvad skulle vi vinna på, om,
såsom utskottet antyder, i stället den fortsatta utvecklingen deraf
skulle hindras hädanefter, ty om Riksdagen skulle i vanlig ordning
höras och Riksdagen då icke behagade gifva sitt bifall, skulle
möjligen inträffa, att hela frågan om jernvägsanläggning förfölle.
Det kan icke vara lämpligt.

Jag tror därför, att inga skäl finnas att frångå den vanliga
praxis, som varat så många år. Här föreligger intet nytt, utan
det är precis samma sak hvad Riksdagen är från år beslutat, utan
att någon sagt ett enda ord. Derför tycker jag, att Riksdagen
icke bör bryta med denna sed. Kan det komma till stånd en
koncessionslag, skall jag icke vara deremot. Det är en ny fråga
och kanske en berättigad. Om man nu beslutade afslag på Kongl.
Maj:ts framställning, tror jag det skulle väcka missnöje på många
håll, der jernvägsplanerna nu äro under utarbetande. Jag hoppas
derför, att kammaren bifaller Kongl. Maj:ts förslag, och jag upp-
repar, att, sedan vi nu beslutat rörande Norrbotten, motionärens
hufvudskäl derigenom har bortfallit, och motionären kan gerna vara
belåten dermed, helst han sjelf säger att inga olägenheter i öfrigt
förekommit. På dessa skäl, och de af utskottet för öfrigt anförda,
yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Boëthius: Vid den utom allt tvifvel mycket skarpsinniga
bevisföring, hvarigenom motionären sökte vederlägga utskottets
uppfattning af den 1853 års riksdagsskrifvelse, hvori Riksdagen
hade erkänt, att vissa enskilda jernvägar voro likställda med all-
män väg, förekommer enligt min uppfattning en liten hake. Denna
Riksdagens skrifvelse lyder sålunda: "Företagandet och utföran-
det af de smärre jernvägsanläggningar inom landet, som för kom-
munikationer af mindre utsträckning erfordras, må ankomma på
den enskilda industrien och företagsamheten; börande likväl ingen
sådan jernbana, som kan hänföras under egenskapen af allmän
väg, få anläggas, innan Kongl. Maj:t, efter skedd anmälan om
samma banas riktning och beskaffenhet, dertill lemnat tillåtelse."
Här, sade den ärade talaren, borde med sådan jernväg naturligt-
vis förstås sådan bana, som gick öfver anläggarens enskilda mark.
Ja, stode det så, medgifver jag, att denna passus kunde hafva
den betydelse han inlade deri, men nu står det icke så som den
ärade motionären sade, och med hvad rätt säger man då, att den
har denna betydelse? Jag hemställer till herrarne sjelfva, kunna
herrarne väl tro, att, när det i skrifvelsen står taladt om smärre
jernvägsanläggningar, som erfordras för kommunikationer af min-
dre utsträckning, dermed blott skulle förstås sådana jernvägar, som
gå öfver anläggarens privata egendom. Enligt min uppfattning

kan dermed väl intet annat förstås än att dermed afses bibanor, smärre jernvägar för den kringliggande traktens behof och hvilka verkligen gå öfver annan mark. Emellertid är icke frågan härom af betydelse, sedan herr statsrådet och chefen för civildepartementet med alldeles klar bevisning ådagalagt, att Riksdagen sedan dess erkänt, att Kongl. Maj:t har koncessionsrätt, en bevisning, som hvarken motionären eller den med honom liktänkande reservanten ens försökt vederlägga. Då således Riksdagen erkänt, att Kongl. Maj:t har denna rätt, hemställer jag, om det vore lämpligt, att Riksdagen nu komme och på en omväg sökte omöjliggöra utöfvandet af densamma, på en omväg, som tillika skulle innebära ett hinder för vissa orters utveckling genom jernvägsanläggningar. Vill Riksdagen hafva en förändring, bör den yrka på en koncessionslag. Det är rätta vägen. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ang. beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar.
(Fort.)

Herr Hedin: Den ärade vice talmannen frågade: har man någonsin hört något klander öfver det sätt, hvarpå Kongl. Maj:t utöfvat den rätt, som nu är i fråga att bevilja honom? Ja visst har man hört det. När Kongl. Maj:t begagnade sig af denna rätt för att gifva koncession med verklig effektivitet åt Luleå—Ofotens jernvägsföretag, då hade man anledning till klander, och detta fall är det ursprungliga upphofvet till denna motion.

Det är för öfrigt icke alldeles riktigt, att man år efter år beviljat Kongl. Maj:t denna rätt, utan att någon sagt någonting deremot. Jag har mångfaldiga gånger här i kammaren opponerat mig mot denna rätt.

Jag skall för en gång underkasta mig att berigtiga ett påstående om att jag skulle hafva sagt motsatsen till hvad jag verkligen yttrat. Jag har beträffande de af mig upplästa orden i 1853—1854 års Riksdags skrifvelse sagt, att, när Riksdagen fastställde såsom princip att smärre jernvägsföretag skulle öfverlemnas åt den privata företagsamheten, man dermed då icke ville gifva den privata företagsamheten fria händer att anlägga hvilka som helst smärre jernvägar, som kunde ifrågakomma. I fråga om sådana jernvägar, som blott ginge öfver anläggarens egen mark, och om hvilka, enligt hvad jag tror, jag yttrade, att de utgjorde bihang till större industriella etablissement, och för hvilka annans mark än anläggarens icke behöfde tagas i anspråk, i fråga om sådana kunde det ju icke blifva tal om att staten skulle inblanda sig. Men deremot sådana smärre lokaljernvägar, som komma att upplåtas för allmän trafik, dem kunde man icke öfverlåta åt den enskilda företagsamheten att anlägga utan att statsmagten fått säga sitt ord i frågan.

Hvad jag sagt om 1853—1854 års Riksdags skrifvelse är absolut korrekt, men det referat, deremot, som lemnats af mitt yttrande, är absolut sanningslöst.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Då jag inom utskottet varit med om det slut, hvartill utskottet kommit i denna fråga, så har

Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)

det varit derför, att jag tycker det skulle se besynnerligt ut, om denna kammare, som i vanliga fall söker främja och stödja de mindres rätt, skulle i detta fall ställa sig på en annan ståndpunkt. Genom lagen af den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof har Riksdagen medgifvit Kongl. Maj:t rätt att upplåta enskilds mark till allmänna företag. Skulle nu Riksdagen i motsats härtill komma och säga, att Kongl. Maj:t eger väl rätt att af den enskildes mark upplåta jord för anläggning af jernvägar, men så snart det berör statens egendom, den stora egendomen, då vilja vi icke vara med derom, så vore det bra besynnerligt, och derför har jag varit med om utskottets beslut, till hvilket jag nu yrkar bifall.

Herr Waldenström: Jag ber om ursäkt, att jag finner mig föranlåten tillägga några ord och således förlänga den redan kanske allt för långt utsträckta diskussionen.

Utskottet säger, att om frågan angående anläggning af enskilda jernvägar skulle dragas inför Riksdagen, så skulle väl icke deraf följa, att de forna riksdagsstriderna om jernvägar skulle upplifvas, men deremot nya strider uppstå inom Riksdagen, och tillägger: "i detta afseende torde det vara nog att påpeka, att säkerligen icke sällan skulle göras ansträngningar att förhindra anläggandet af allmännyttiga jernvägar, som möjligen kunde — och huru ofta skall icke detta i någon mån blifva händelsen — komma att konkurrera med en redan befintlig jernväg". Jag anser detta vara ett så tungt vägande skäl, att jag skulle gifva min röst åt utskottets förslag, om det också icke anfört något annat skäl. Jag gör det så mycket hellre, som jag haft tillfälle att blicka in i frågor af detta slag. Det var, när jernvägen Falun—Rättvik—Mora skulle anläggas. Ingen människa kan neka, att denna jernväg är en mycket viktig förbindelseled, det är den kortaste leden mellan Dalarne och hafvet. Men den kom att konkurrera dels med jernvägen Borlänge—Insjön, som redan var anlagd, dels med Vesterdalarnes jernväg, som landshöfding Treffenberg satt sig i sinnet att genomdrifva. Med anledning deraf sattes otroligt stora krafter i rörelse för att göra jernvägen Falun—Rättvik—Mora omöjlig. Jag hade sjelf såsom riksdagsman och såsom mellanhand åtskilligt att göra med denna sak, och jag kan icke annat än beundra den mans energi och kraft, som slutligen lyckades öfvervinna hindren. Men säkert är, att om denna fråga kommit under Riksdagens pröfning, så skulle det hafva blifvit så häftiga strider och splittringar inom Riksdagen, att de gamla jernvägsstriderna i Riksdagen icke kunnat vara värre.

Jag skall således för min del yrka bifall till utskottets hemställan. Jag tror att detta är en sak, som bör bero på Kongl. Maj:ts pröfning.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som derunder förekommit gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå; och fann herr tal-

mannen den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

*Ang. beviljan-
de af vissa
förmåner för
enskilda jern-
vägsanlägg-
ningar.
(Forts.)*

Den, som bifaller statsutskottets i utlåtandet n:o 63 gjorda hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är nämnda hemställan af kammaren afslagen.

Voteringen utföll med 147 ja och 56 nej; varande sålunda utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogos, hvar för sig, och bifollos statsutskottets utlåtanden:

n:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dödan- de af in-teckningar i Norbergs jernväg; och

n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående an- slag till utvidgande af kasernetablissemnet i Östersund och Svea ingenjörbataljons härvarande kasernetablissemnet äfvensom till upp- förande af ett nytt kasernetablissemnet för Norrlands trängbatal- jon m. m.

§ 8.

Till kammarens afgörande förelåg vidare statsutskottets ut- låtande n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående inlösen af professoren C. G. Brunii anteckningar om och tecknin- gar af äldre svenska byggnader m. m.

*Ang. inlösen
af prof. C. G.
Brunii an-
teckningar om
och teckningar
af äldre sven-
ska byggnader
m. m.*

I en till Riksdagen den 7 innevarande månad aflåten propo- sition hade Kongl. Maj:t, under åberopande af ett propositionen bilagdt statsrådsprotokoll öfver ecklesiastikären den för samma dag, föreslagit Riksdagen, att till inlösen för det under kongl. vitter- hets-, historie- och antiqvitetsakademiens inseende ställda antiqva- risk-topografiska arkivet af professoren C. G. Brunii anteckningar om och teckningar af äldre svenska byggnader m. m. anvisa på extra stat för år 1894 ett belopp af 4,000 kronor.

Utskottet hemställde emellertid, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ang. inlösen
af prof. C. G.

Brunii an-
teckningar om
och teckningar
af äldre sven-
ska byggnader
m. m.

(Forts.)

Efter föredragning af ärendet anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Herr talman, mine herrar! Ehuru icke någon reservant mot utskottets hemställan finnes inom denna kammare, har jag likväl ansett mig skyldig att till förmån för den kongl. propositionen yttra några ord.

Det rådde verkligen någon tvekan inom regeringen, huru vida den borde tillstyrka Kongl. Maj:t att till Riksdagen aflåta ifrågasvarande proposition. Men denna tvekan berodde blott och bart på den långt framskridna tiden för riksdagen, då deremot vederbörande myndigheters utlåtanden i ärendet voro af den beskaffenhet, att jag ansåg mig skyldig att, i hvad på mig ankom, bidra till framläggandet af propositionen, och den kom också till stånd. Säljaren hade, enligt hvad han sade mig, redan för ett år sedan börjat de förberedande åtgärderna för att få ifrågasvarande samling granskad och värderad. Han fordrade nu ett skyndsamt svar, emedan, efter hvad han sade, han hade förhoppning att finna köpare i utlandet. Det fans således icke någon möjlighet att dröja till nästa riksdag.

Det gäller nu att antingen afstå eller också åt vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien förvärfva denna märkliga samling, som af framlidne professor Brunius under en dryg del af hans långa lefnad sammanbragts. Den utgöres af, förutom en diger text, mer än två tusen handteckningar och ritningar, företrädesvis berörande kyrkliga minnesmärken, mest från Lunds och Linköpings stift, men också åtskilliga borgerliga byggnader. Vitterhetsakademien var särdeles angelägen att kunna förvärfva denna samling åt det antiqvariskt topografiska arkivet. Akademien förklarar, att samlingen vore för detta arkiv omistlig, och jemväl öfverintendents-embetet förklarar samlingen vara af stort värde i konst- och kulturhistoriskt afseende, hvarjemte den äfven för arkitekter uppgifves hafva stor praktisk betydelse. Det nämnda arkivet, som utgör en integrerande del af de under vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademiens vård och inseende stående statssamlingarna, har ursprungligen kommit till stånd på grund af en Riksdagens skrivelse vid 1857—58 års riksdag, i hvilken Riksdagen hemställde till Kongl. Maj:t, att åtgärder måtte vidtagas för uppsökande och förtecknande af fornlemningar och för det systematiska beskrifvandet af desamma.

Det har för arkivets räkning stått till buds en del af det extra ordinarie statsanslaget, men vitterhetsakademien har varit så inresserad för detta arkiv, att den årligen för detsamma af en donations räntemedel användt större belopp än detta statsanslag, och den har derjemte under årens lopp kostat på icke mindre än omkring 16,000 kronor för en systematisk gruppering af alla till arkivet hörande uppgifter m. m. Arkivet består dels af en textafdelning, i hvilken finnas anteckningar med tillhörande hänvisningar angående hvarje gård eller by i Sveriges rike, som står i något samband med fornlemningar eller gjorda fynd och dels af en stor samling

fotografier och teckningar. Det synes vitterhetsakademien vara synnerligen angeläget att nu äfven förvärfva Brunii samling, som visserligen delvis omfattar teckningar öfver ännu qvarvarande byggnader och minnesmärken, men äfven innehåller många sådana öfver numera försvunna byggnader af föremål, öfver hvilka inga andra afbildningar finnas. Akademien förklarar, att den icke ifrågasätter något särskildt för detta arkiv afsedt statsanslag, och att den också tänker att kunna fortfarande underhålla det utan att behöfva begära något sådant, men i närvarande ögonblick kunde icke akademien för vinnande af denna samling bidraga med mera än 2,000 kronor från den fond, som den har att disponera öfver för hithörande ändamål, utan måste i detta afseende hafva medverkan af Riksdagen. Det synes mig också vara i sin ordning att, när akademien af sina egna medel i detta afseende visat en sådan friskostighet gent emot en statens samling, staten å sin sida, då det behöfves, understödjer akademien i dess sträfvan för samlingens ökning. Det enda skälet mot bifall till Kongl. Maj:ts proposition, som statsutskottet anfört, är att akademien, sedan den Kongl. propositionen afläts, erhållit en större donation. Jag vill nu något litet beröra vigten och värdet af detta skäl. Enligt de upplysningar, som jag fått af riksantikvariern, hvilken i förrgår hemkom från Paris, der han varit i tillfälle att tala med executor testamenti beträffande den ifrågavarande donationen, har jag fått veta, att saken ännu icke framskridit så långt, att någon underrättelse om denna donation ens kunnat meddelas akademien, och ännu mindre har akademien haft anledning eller tillfälle att bevaka sitt testamente, likasom det ännu icke heller är möjligt att beräkna, när akademien kan få dessa penningar. I lyckligaste fall torde detta kunna inträffa först om ett år, och sålunda i hvarje fall för sent för att det behof, som nu föreligger, skulle kunna tillgodoses. Men som det är mer än antagligt, att donator har gjort så stora donationer, att hans efterlemnade förmögenhet i närvarande stund icke räcker till för dem alla, så måste, enligt bestämmelserna i testamentet, efter all sannolikhet det behållna kapitalet förräntas i åtskilliga år, på det att det måtte räcka till för de uppgifna ändamålen. Dertill kommer att, sedan akademien en gång fått sin donation, akademien måste innehafva den åtminstone ett år för att erhålla någon afkastning deraf, ty akademien har ju icke rätt att använda sjelfva kapitalet.

Under sådana förhållanden synes den akademien nyss tillfallna donationen icke i detta fall böra utöfva någon inflytelse på Riksdagens beslut, och därför ber jag kammaren att bifalla Kongl. Maj:ts proposition och sålunda instämma i det beslut, som Första Kammaren redan fattat.

Herr von Friesen: Herr talman! Ja, jag kunde nog medgifva, att kammaren på grund af de upplysningar, som nu lemnats om denna donation, skulle kunna hafva anledning att biträda Kongl. Maj:ts förslag, om icke något annat skäl funnes för afslag än det som af utskottet anförts. Men vi, utskottsledamöterna från

Ang. inlösen af prof. C. G. Brunii anteckningar om och teckningar af äldre svenska byggnader m. m. (forts.)

Ang. inlösen
af prof. C. G.
Brunii an-
teckningar om
och teckningar
af äldre sven-
ska byggnader
m. m.
(Forts.)

Andra Kammaren, hade för vår del den uppfattningen, att icke tillräckliga skäl anförts för bifall till detta förslag, och önskade därför i alla händelser afslag.

Sedan kom ifrån Första Kammarens ledamöter den motivering, som här blifvit använd. Vi ansågo deremot, att detta intresse var af alldeles för speciell art för att göras till föremål för Riksdagens särskilda pröfning, helst då staten har en väl understödd akademi med särskild uppgift, bland annat, att taga befattning med och anskaffa dylika anteckningar.

Hvad det påståendet beträffar, att den åberopade skrifvelsen af 1857—58 års Riksdag syftat på en sådan samling som denna, den antiqvariskt-topografiska, tviflar jag på att så förhåller sig, och eget skulle i sådant fall vara, att Riksdagens skrifvelse af 1857—58 icke ledt till resultat förr än år 1880.

För min del vill jag oberoende af det motiv, som utskottet anført, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Boëthius: I motsats mot den siste talaren anser jag de skäl, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anförde för ifrågavarande lilla anslag, vara synnerligen talande. Det gäller här blott en liten summa, och det är fråga om att söka bevara minnet af våra konstskatter; då nu, såsom herr von Friesen sjelf erkänner, det enda af utskottet anförda skälet icke längre kan tillmätas någon giltighet efter de upplysningar, som lemnats oss från statsrådsbanken, så tager jag mig, herr talman, friheten att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Herr Westerberg: I likhet med såväl herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet som den siste ärade talaren skall jag bedja att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag och afslag på utskottets hemställan.

Jag har nemligen tagit reda på här ifrågavarande materiel, åtminstone till en del, och jag får säga, att det synes mig, att, då Sverige är så torftigt utrustadt just på detta område, det vore Riksdagen ovärdigt att afslå en så blygsam framställning som denna i kulturhistoriskt ändamål. Jag har varit med på flera utländska utställningar dels såsom prisdomare, dels såsom åskådare, och jag må bekänna, att det alltid varit med smärta och blygsel, som jag funnit Sverige långt efter sina grannland, såsom t. ex. Ryssland, som väl i allmänhet icke anses stå på synnerligen hög kultur, men likväl i förfärdigandet af konstnärliga saker står i spetsen — jag afser härvid särskildt de emaljrade guld- och silfverarbeten, för hvilka den ryska konstindustrien är ryktbar. Detsamma är förhållandet äfven med Danmark och Norge. Deras konstindustri står mycket högt i jämförelse med andra kulturländers. Deremot är det med verklig blygsel, som man måste se, att i de svenska utställningarna är det de montrer, der punschen utgör det väsentligaste dekorationsföremålet, som mest tilldraga sig utlänningarnes uppmärksamhet. För att vi skola kunna komma till

ett folkligt och ur vår särskilda begåfning och vår nationalitet uppvuxet konstlif, måste vi taga vara på de minnen, som vårt land, om också ganska sparsamt, besitter, och som äfven ur arkeologisk synpunkt äro af stor vigt. Det är icke ett ensidigt material, hvarom här är fråga. Jag skall icke länge trötta kammaren — jag hoppas till och med att jag icke alls skall göra det — men jag kan icke underlåta att till stöd för mitt senaste påstående anföra ett litet utdrag ur katalogen öfver denna samling, hvaraf framgår huru rikhaltig den är. Det förekommer der pag. 28 från Hör konga-dopfundt, ringklocka, rökelsekar, milstolpe, vigvattensten, predikstol, klockarestol, krucifix, altarskåp, grafsten, altartafja och högaltare, orgel, och från Nöbbelöf (Ljunits härad) hål i korets takhvalf. I band. XLI (41), 40 blad hållristningar i Bohuslän, skisser från Varnhem i Vester götland och Vreta i Östergötland — äfvensom försvarsverk och borgar — slott — stall och fåhus — pag. 59.

Ang. inlösen af prof. C. G. Brunii anteckningar om och teckningar af äldre svenska byggnader m. m.
(Forts.)

Som herrarne torde finna, är samlingen sålunda mycket mångsidig, och jag ber därför att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Jonsson i Hof: Om ifrågavarande föremåls vigt och betydelse synes mig egentligen ingen tvist föreligga inom kammaren, ty jag har icke hört någon som bestridt, att dessa föremål äro af intresse att förvärfva. Jag tror därför icke heller, att det är behöfligt, att vi uppehålla oss vid dessa olika kategorier af föremål och deras betydelse i afseende på Nöbbelöf — och inom parentes ber jag att få anmärka, att det finnes flera orter med det namnet, och att, om den siste talaren i sitt yttrande syftade på en representant här i kammaren, så begick han ett misstag — utan frågan gäller här, huru vida akademien icke sjelf kan lösa in dessa saker utan bidrag. Akademien har visserligen sagt, att den icke kan tillskjuta mer än 2,000 kronor, och begär därför, att staten skall träda emellan och till ändamålet anslå ett belopp af 4,000 kronor. Men är det verkligen säkert, att akademien icke kan släppa till mer än 2,000 kronor? Jag tror, att den känedom man har om akademiernas sätt att vid hvarje tillfälle vilja komma åt statsmedel kan göra en betänksam om det absolut sanningsenliga i detta akademiens påstående. Och i hvarje fall lär ingen kunna betvifva, att, om icke akademien för tillfället disponerar 4,000 kronor, den åtminstone bör kunna få kredit, till dess den får de medel, som genom donation, sedan propositionen afgafs, måste tillkomma. Ätminstone det senare påståendet hoppas jag ingen af kammaren skall våga att bestämdt bestrida.

Jag tror, att, huru man än ser saken, det icke finnes något skäl att bifalla Kongl. Maj:ts framställning, så framt man icke vill medgifva, att staten alltjemt skall vara färdig att till akademierna bevilja allt hvad de säga sig behöfva. Utgår man icke från den förutsättningen, så tror jag, att man skall finna utskottets hemställan mycket väl motiverad, och jag ber därför att i likhet med en föregående talare få yrka bifall till densamma.

Ang. inlösen
af prof. C. G.

Brunii an-
teckningar om
och teckningar
af äldre sven-
ska byggnader
m. m.
(Forts.)

Herr friherre Nordenskiöld: Jag skall bedja att med några ord få yrka bifall till den kongl. propositionen.

Det gäller här att lemna ett statsbidrag på 4,000 kronor för inlösende af frukter utaf lång lefnads arbete. Om man antager, att herr Brunius för det arbete, som han nedlagt på denna samling, varit aflönad med 1,000 kronor om året, så skulle lönen för hans besvär icke varit synnerligen högt tilltagen, och räkna vi i hop, hvad samlingen under sådana omständigheter skulle hafva kostat, så blir priset mångfaldigt större än de 4,000 kronor, som nu begäras. Dertill kommer, att anslaget afser att bevara teckningar af minnesmärken från vår forntid. Denna samling lemnar ett bidrag till kändedomen om vårt forna kulturlif, som bör och måste stanna i Sverige. Man bör icke ställa så till, att man måste fara till utlandet för att studera, huru våra fäder lefde, och hvad de presterade i den mycket rudimentära konst, med hvilken oftast dessa minnesmärken äro utförda. Om nu icke akademien kan af egna medel inlösa denna samling, så bör staten träda emellan. Att i allmänhet våra akademier icke hafva medel att på en gång betala de summor, dylika inköp erfordra, känna vi litet hvar. Man har visserligen hänvisat till en testamentarisk disposition, genom hvilken akademien skulle hafva erhållit nödiga medel till detta inköp. Jag vet icke bestämdt, hvilken disposition man dermed afser, men skulle det vara den, hvarom det på senare tider stått att läsa i tidningarna, så läser det ännu vara ganska dubiöst, om och när den kommer att utfalla.

Jag får därför för min del yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Blott några få ord! Det är egentligen för att göra ett litet principuttalande gent emot den näst siste talaren, som jag å nyo begärt ordet.

Jag vill bedja att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att Riksdagen icke får anse sig hafva rätt att disponera öfver sådana akademiernas medel, hvilka tillkommit genom donationer. Vi kunna visserligen känna oss belättna och glada öfver, att sådana donationer finnas, så att akademierna sättas i stånd att, utan att för mycket påfordra statsverkets hjälp, fylla sina särskilda uppgifter, men man får, som sagdt, icke ställa några omedelbara anspråk på dessa donationer, i synnerhet som dessa anspråk alltid måste begränsas af de särskilda stipulationer, som äro utfästade för de olika donationerna. Man måste se till, att man så länge som möjligt håller dessa bestämmelser i helgd, ty eljest kan det hända, att nya donationer blifva allt sparsammare och sparsammare.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen gifvit propositioner å de olika yrkandena, biföll kam-maren utskottets hemställan.

§ 8.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 67, i anledning af väckt motion om beviljande af årligt bidrag till bekostande af en isbrytare för Stockholms skärgård och Mälarens större segelleder.

Om beviljande af årligt bidrag till bekostande af en isbrytare för Stockholms skärgård och Mälarens större segelleder.

I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 198) hade herr Aug. Bokström, med hvilken 10 andra ledamöter af kammaren instämt, föreslagit,

att Riksdagen — under förutsättning och vilkor, att Stockholms stadsfullmäktige inom instundande juni månads utgång beslöte sig för att på Stockholms kommuns bekostnad anskaffa ett för isbrytning i Stockholms skärgård och Mälarens större segelleder afsedt ångfartyg af minst de dimensioner och den maskinkraft, som föreslagits i öfverdirektören m. m. G. W. Svenssons den 9 juli 1892 till Stockholms stads drätselnämnds första afdelning afgifna utlåtande, och förklarade sig villige att bestrida hälften af de till 28,000 kronor beräknade årskostnader för ett sådant fartyg — ville från och med år 1894 och sedermera årligen, så länge isbrytning med ett sådant fartyg på Stockholms kommuns föranstaltande i Stockholms skärgård och Mälarens viktigaste trafikleder ombesörjdes, till bestridande af den andra hälften af nämnda årskostnad, dock icke till högre belopp årligen än 14,000 kronor, å riksstaten anvisa nödiga medel, som finge till Stockholms kommun årligen utbetalas, sedan, på sätt Kongl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, styrkt blifvit, till hvilket belopp nämnda årskostnad uppgått.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ordet begärdes af

Herr Pettersson i Österhaninge, som yttrade: I likhet med motionären anser äfven jag, att upprätthållandet af vinterkommunikationen med Finland och Gotland är af den betydelse, att staten dertill bör lemna sitt understöd. Jag delar också utskottets uppfattning, att frågan ännu befinner sig i ett outredt skick, men jag skulle vilja hafva detta omdöme utsträckt icke blott till frågan om anskaffande af en tidsenlig isbrytare, utan äfven till frågan om den farled, som för ändamålet må befinnas lämpligast. Klart är nemligen, att denna väg måste vara af den beskafhet, att man på densamma kan säkrast och fortast komma fram.

Motionären och de, som med honom hafva instämt, tyckas förutsätta, att den isbrytare, till hvars underhåll medel skulle anslås, skulle hålla segelrännan öppen ända intill Stockholm och således genom hela den långa skärgården. Att emellertid, till följd af denna farleds längd och de här och der tränga passagera, under strängare vintrar sådana svårigheter skulle kunna uppstå,

Om beviljande af årligt bidrag till bekostande af en isbrytare för Stockholms skärgård och Mälarens större segel-leder.

(Forts.)

att de komma att öfverstiga en isbrytares krafter, torde vara omständigheter, som härvid böra tagas med i räkningen. Jag skall därför tillåta mig att i detta sammanhang hänvisa till en punkt, hvilken tyckes vara af naturen sjelf anvisad till en vinterhamn för hufvudstaden och kunna säkrast förmedla en reguliär person- och posttrafik med Finland och Gotland — jag menar Nynäs hamn i Södertörn, belägen omkring $2\frac{1}{2}$ mil från Landsorts fyr, hvilken flertalet af herrarne känna till. Denna hamn erbjuder många fördelar för att kunna användas såsom sådan; den är tillräckligt stor och tillräckligt djup samt är segelbar för de största fartyg; och den har sina båda inlopp, det ena norr ifrån och det andra söder ifrån, relativt fria från grund och skär o. s. v. Med herr talmans tillåtelse skall jag bedja att få lemna kammaren ett meddelande angående isförhållandena i denna hamn under den nu till- ändagångna vintern. Uppgiften är afgifven af fyrmästaren på Måsknufs fyr samt är af honom och ett biträde underskrifven, hvarjemte namnteckningarna äro i vederbörlig ordning bevitnade. Detta meddelande är helt kort och lyder så:

Meddelande öfver isförhållanden i Nynäshamnen 1893. Sedan 1889 har det vintertiden, med få undantag, varit öppet och rent vatten till Nynäshamnens norra inlopp Stegholmen och södra inlopp Yttregården.

I år var den strängaste vinter, som vi mins, men ändock var det öppet vatten till Nynäshamnens norra och södra inloppet till den 2 februari, då det frös till Måsknuf med svag is, men från Danziger Gatt till Måsknuf, Våmklubben och Lökvikshamnen var det öppet vatten.

Den 10 till 25 februari var det igen öppet vatten till Nynäshamnen.

Den 16 februari frös det igen till och fans det bara öppen vak i Danziger Gatt.

Den 1 mars var det öppet vatten till Gunnarstenar och en håll vid Nataröhals, och sedan den 16 mars är det igen öppet vatten till hamnen.

Således har äfven denna vinter Nynäshamnen varit tillgänglig för större östersjöångare.

Detta intygas.

Måsknuf den 5 april 1893.

C. J. Engström,
fyrmästare.

A. E. Andersson,
fyrbiträde.

Egenhändiga namnteckningen bevitna

A. Svensson, S. Carlsson.

Häraf kunna herrarne således finna, att äfven under denna stränga vinter har Nynäshamn varit tillgänglig för större östersjö- ångare, för så vidt det eljest varit möjligt för dem att befara Östersjön och inkomma i hamn. Tanken på denna hamn såsom en vinterhamn för hufvudstaden är emellertid icke ny. Redan på 1860-talet umgicks man med planen att medelst jernväg sätta den- samma i förbindelse med någon punkt på vestra stambanan i när-

heten af Stockholm. Dessa planer hafva på sista åren börjat lefva upp igen med förnyad styrka. Och i samma mån den tanken — att detta är det enda säkra sättet, hvarigenom en regulier vintertrafik skulle kunna upprätthållas med Finland och Gotland — växer i styrka, så ökas också utsigterna för denna jernvägs realiserande. Den skulle också medföra en icke obetydlig tidsvinst. Enligt de uppgifter, som kommit mig till handa, drager en sjöresa från Nynäs hamn till Stockholm den yttre vägen, med en medelfart af 10 knop i timmen, under normala förhållanden åtta timmar, hvaremot medelst denna jernväg afståndet mellan nämnda hamn och hufvudstaden skulle kunna tillryggaläggas på två timmar, hvilket för dem som komma söder ifrån skulle medföra en tidsvinst af omkring 6 timmar. Vinsten för resande, som komma norr ifrån, blefve kanske mindre, men i alla fall ganska betydlig.

Såsom frågan nu föreligger, har jag emellertid icke något yrkande att göra; men jag har velat framhålla dessa synpunkter för frågans bedömande, om den till äfventyrs kommer igen vid Riksdagen, synpunkter, som också förtjena att tagas i betraktande vid utanordnande af medel för ändamålet ur handels- och sjöfartsfonden. Såsom Finland har sitt Hangö, derifrån vinterbåten utgår, så låtom oss få vårt Nynäs, för att derifrån kunna räcka Finland en hjälpsam hand, äfvensom derifrån hålla förbindelsen med Gotland öppen under hela vintern.

Jag har, som sagdt, för närvarande icke något yrkande att göra.

Vidare anförde:

Herr friherre Nordenskiöld: Jag har sedan många år tillbaka varit varmt intresserad för förslaget om anskaffande af en isbrytare för underlättande af vinterkommunikationen med hamnarne på Sveriges ostkust, och jag är fortfarande fullt öfvertygad om att detta förslag är ett förslag, som icke kan falla.

Jag har dock denna gång icke begärt ordet för att bemöta utskottets utlåtande, utan finner mig deri på grund af den ytterst välvilliga motiveringen, hvilken synes mig vara affattad i sådana ordalag, att man deraf tydligen kan se, att Riksdagen inom ganska kort tid kommer att lemna bidrag till åstadkommande och underhåll af nödiga isbrytarefartyg i Stockholms hamn eller på Sveriges ostkust. Jag har begärt ordet för att påpeka, att här icke föreligger något egentligt stockholms- eller gotländskt intresse, utan ett stort och mäktigt intresse för hela Sverige, ja, till och med ett direkt pekuniärt intresse för Sveriges statsbanor. Det gäller nemligen här ej allenast att underlätta vinterkommunikationen mellan Sveriges hufvudstad och den enda utfartshamnen under vintertiden för Finland, utan äfven, hvad som är viktigare, att under vintertiden underhålla förbindelsen mellan Sverige och en af de få hamnar, som denna tid äro tillgängliga i norra delen af det stora ryska riket. Det är fråga om att söka leda en afsevärd del af Rysslands vinterexport och import öfver Sverige. Detta

Om beviljande af årligt bidrag till bekostande af en isbrytare för Stockholms skärgård och Mälarens större segel-leder.
(Forts.)

Om beviljande af årligt bidrag till bekostande af en isbrytare för Stockholms skärgård och Mälarens större segel-leder.

(Forts.)

måste för Sveriges handel och jernvägstrafik vara af ett så ofantligt stort intresse, att, när genom lämpliga anordningar denna kommunikation en gång kommit ordentligt i gång, man då skall förvåna sig öfver att man kunnat vänta tiotal af år utan att anskaffa de isbrytare, som äro nödvändiga för betryggande af den viktiga kommunikationen.

Herr Bokström: Vid det förhållandet, att denna fråga obestriddligen för närvarande befinner sig i ett outredt skick, beroende på beslut, som Stockholms stad har att fatta, hade jag icke ämnat begära ordet; men efter som jag emellertid nu dertill föranledts, så ber jag få uttala min tacksamhet till statsutskottet därför att det välvilligt behandlat saken och för sin del erkänt, att frågan verkligen gäller ett större intresse än enbart Stockholms stads och andra lokala intressen.

Med anledning af ett yttrande af den förste talaren i denna fråga ber jag få säga, att jag önskar all möjlig framgång åt Nynäsbanan, som ju är en annan fråga än denna, på samma gång som den har helt annan ekonomisk räckvidd än den, som här föreligger. Det är nog riktigt, att under stränga vintrar kan en kommunikation, sådan som den nyss omförmälda, vara mera verksam än den, som skulle uppehållas eller möjliggöras genom ett isbrytande fartyg. Men de stränga vintrarne utgöra undantag, och i regeln är det för den allmänna trafiken af allra största vikt, att den får obehindradt fortgå så länge och så långt som möjligt sjöledes, hvarigenom man undviker dessa omlastningar, som i hög grad fördyra trafiken.

Jag vill hoppas, att Nynäsbanan må komma till stånd genom sin egen kraft, och att, derest understöd från det allmännas sida må finnas vara af behovet påkallad, sådant må komma densamma till del i den mån verkliga skäl dertill förefinnas.

Jag anhåller emellertid, af skäl som jag haft äran anföra, om bifall till utskottets förslag.

Herr Palm: Då jag vid denna motions afgifvande icke blef i tillfälle att underskrifva densamma, så skall jag nu be att få yrka bifall till motionen.

Till hvad den förste talaren yttrade angående Nynäsbanan vill jag endast göra det tillägg, att utskottet i sitt utlåtande anført, att utskottet icke vill "förneka att denna isbrytning, åtminstone hvad Stockholms skärgård angår, under vissa förhållanden kan vara af den allmänna betydelse, att staten bör understödja företaget." Och jag vill särskildt framhålla den stora betydelse, en öppen farled har för Vaxholm, dess garnison och dess befästningar. Kan kommunikationen emellan huvudstaden och Hangö uppehållas genom Stockholms skärgård, så undvikas omlastningar, hvilket måste vara af stor betydelse för samfärdseln. Att Nynäs hamn är tillgänglig äfven under den stränga vintern, kan vara af betydelse med afseende å förbindelse med Hangö och Gotland endast under förutsättning, att dessa sistnämnda hamnar äro till-

gänsliga; men under den sista stränga vintern har det förhållan- *Om beviljande*
 det inträffat, att fartyg icke kunnat inlöpa vare sig till Hangö *af årligt bi-*
 eller till Visby, hvarför det varit blott liten fördel med att Ny- *drag till be-*
 näs hamn under nästan hela vintern varit öppen. *kostande af en*

På grund af hvad jag nu yttrat ber jag att få yrka bifall till *isbrytare för*
 motionen. *Stockholms*

Härmed var öfverläggningen slutad; och sedan propositioner *skärgård och*
 af herr talmannen gifvits å hvardera af de gjorda yrkandena, bi- *Mälarens*
 föll kammaren utskottets hemställan. *större segel-*
leder.
 (Forts.)

§ 10.

Efter föredragning af statsutskottets utlåtande n:o 68, i an-
 ledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Ljus-
 dals stationssamhälle af mark från indragna löjtnantsbostället ²³⁵/₃₈₄
 mantal Gärde n:o 2, biföll kammaren utskottets i nämnda utlå-
 tande gjorda hemställan.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Carl Ericson*
 under sex dagar från och med den 27 dennes.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3.1 e. m.

In fidem
Hj. Nehrman.